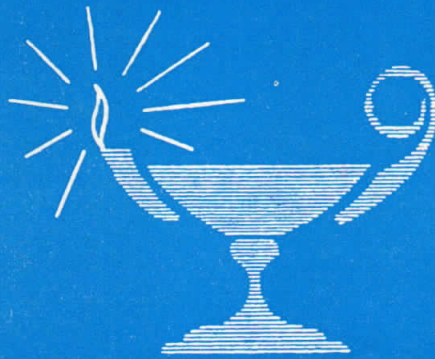

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΟΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ (Γ. Μελέτη)	65
ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ (Δημ. Ν. Παπαθανασσοπούλου)	67
Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΙΘΗΚΟΣ! (Pierre Grassé)	72
Η ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ ΣΤΙΣ ΑΣΕΜΝΕΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΑΙΝΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΑ ΧΥΔΑΙΑ ΕΝΤΥΠΑ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ («Χριστιανικής Ένώσεως Έπιστημόνων»)	77
Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ (Α.Α.Α.)	83
ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ (Ι.Γ.Α.)	86
ΚΑΙΝΑ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΑ	88
ΕΠΙΚΑΙΡΑ (Π. Κλωνάρη)	89
ΑΝΘΙΣΜΕΝΗ ΕΛΛΑΔΑ (ποίημα Ά. Σταυρίτη)	93
ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	94
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ	95

ΕΤΟΣ 48ον

ΜΑΡΤΙΟΣ 1985

ΑΡΙΘ. 459

Πρὸς τοὺς κ. κ. συνδρομητὰς τῶν «'Ακτίνων»

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν «'Ακτίνων» γνωρίζουν, ὅτι θεωροῦνται ὅλοι πνευματικοὶ συνεργάται στὴν προσπάθεια τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ, γιὰ νάρθη μιὰ καινούργια ἡμέρα στὴν πνευματικὴ μας ζωὴ. Κι' ἀκόμη γιὰ νὰ καλλιεργηθῇ μὲ σωστὲς γραμμὲς καὶ κατευθύνσεις ἡ γενεὰ τῶν μορφωμένων νέων, ποὺ θὰ φέρουν τὴν πνευματικὴ ἀνοιξὴ στὸν τόπο μας.

Καθὼς ἀρχίζει ἡ νέα χρονιά, παρακαλοῦμε ὅλους τοὺς φίλους, συνεργάτας - συνδρομητὰς μας, νὰ ἀνανεώσουν ἔγκαιρα τὴ συνδρομὴ των γιὰ τὸ 1985 μὲ τὴ βεβαιότητα ὅτι συμμετέχουν καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἀποτελεσματικὰ στὸ δύσκολο ἀγῶνα γιὰ τὴ συνέχιση τῆς ἐκδοτικῆς μας προσπάθειας, σὲ τόσο ἀπαιτητικούς καιροὺς.

Ἡ ἐτησίαι συνδρομὴ γιὰ τὸ 1985 παραμένει ἡ ἴδια, δρχ. 300.

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ

Ἐσωτερικοῦ: Δρχ. 300. Ἐξωτερικοῦ γενικῶς: \$ 10.

Ἡ συνδρομὴ καταβάλλεται εἰς τὰ γραφεῖα μας, Ἀθηνῶν (Καρύτση 14), Θεσσαλονίκης (Ἀγ. Σοφίας 41). Ἦμπορεῖ ἐπίσης νὰ ἀποστέλλεται διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς ἢ δι' ἀποστολῆς ἴσης ἀξίας γραμματοσήμων.

Εἰδικῶς οἱ συνδρομηταὶ μας τῆς ἐπαρχίας ἡμποροῦν νὰ καταθέτουν τὴ συνδρομὴ τους, ἔναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς, στοὺς ἐθελοντὰς ἀντιπροσώπους ἢ συνεργάτας μας στὶς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν.

ΑΚΤΙΝΕΣ

Έτος 48ον

ΜΑΡΤΙΟΣ 1985

Αριθ. 459

ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα πάλι στὴν ἐπικαιρότητα. Θὰ ἔλεγε κανεὶς, ὅτι ὅσο πρὸς πολὺς λόγος γίνεται, τόσο καὶ περισσότερο καταπατοῦνται. Πῶς εἶναι δυνατόν ὀλοκληρωτικά καὶ ἀθεϊστικά καθεστῶτα, πού ἐκ πεποιθήσεως δὲν σέβονται τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν προσωπικότητά του, νὰ σεβασθοῦν τὰ δικαιώματά του;

Νὰ ἀναφερθοῦμε ἐνδεικτικά στὶς γνωστὲς διασκέψεις τοῦ Ἐλσίνκι καὶ τοῦ Βελιγραδίου; Τὸ ἴδιο μεγάλο θέμα ἀπασχόλησε καὶ τίς δύο: Τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ σεβασμὸς σ' αὐτά. Ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως, ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκφράσεως, ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία, ἡ ἐλευθεροκοινωνία. Ὅλες οἱ χώρες τῆς Εὐρώπης, ὅπως ἐπίσης οἱ Ἠνωμένες Πολιτεῖες καὶ ὁ Καναδᾶς, μὲ ἐξαίρεση τὴν Ἀλβανία, ὑπέγραψαν τότε τίς συμφωνίες.

Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα; Φυσικά θὰ ἦταν κανεὶς πολὺ ἀφελῆς νὰ πιστέψει, πῶς ἡ κατάσταση στὸν κόσμο θὰ ἀλλάζε ἀπὸ τὴ μιά στιγμή στὴν ἄλλη, ἐπειδὴ ὑπογράφηκαν μερικά ψυχρά καὶ ἄψυχα χαρτιά.

Ἀπόδειξη; Τί ἄλλαξε στὴ δεκαετία, πού κύλησε ἀπὸ τότε; Στὴν οὐσία τίποτε ἀπολύτως. Στὴν ἀρχὴ ἐπνευσε ἓνας ἄνεμος αἰσιοδοξίας, ἀνεθάρρῃσαν μερικὲς καταπιεσμένες συνειδήσεις, τόλμησαν νὰ διαμαρτυρηθοῦν γιὰ τίς καταπιέσεις καὶ τὰ μαρτύριά τους, ὑπέγραψαν διαμαρτυρίες... Καὶ στὸ τέλος λειτούργησε καὶ

πάλι ἀδυσώπητος ὁ ὀλοκληρωτικὸς μηχανισμὸς τῆς βίας, γιὰ νὰ πνίξει στὴ γένεσή της κάθε ἐλεύθερη φωνή. Ἔτσι φθάσαμε στὸ σημεῖο νὰ ἐπαληθεύεται ἡ δήλωση τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου Ἀφρικανῶν Νομικῶν, Με Ngom, πού ἔλεγε, ὅτι: «Ἡ πραγματικότητα παρουσιάζει τὴν καταπάτηση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου σὰν κανόνα καὶ τὸ σεβασμὸ τους σὰν ἐξαίρεση». Καὶ φυσικά εἶχε στὴ σκέψη του καὶ τὸ ἀπάνθρωπο Ἀπαρτχάιντ.

*

Βέβαια μερικὲς ἀδούλωτες φωνές ἦσαν τόσο ἰσχυρές, πού ἀνάγκασαν τὸ δυτικὸ κόσμο νὰ συνέλθει, ἔστω καὶ πρὸς στιγμή, ἀπὸ τὸ βαθὺ πνευματικὸ του λήθαργο, τὴν ἀφιονιστικὴ μακαριότητά του ἢ καὶ τὴν ἀξιοδράκρυστη συνοδοιπορία του. Διακηρύξεις καὶ ὁμολογίες θάρρους, ὅπως ἐκείνες τοῦ Σολζενίτσιν, τοῦ Ζαχάρωφ, τοῦ Μπουκόφσκι, τοῦ Πλιούτς, πού δημοσίευσαν καὶ σχετικὸ βιβλίο μὲ τίτλο: «Τὸ Καρναβάλι τῆς Ἰστορίας», ὅσο κι ἂν συνάντησαν τὸ πείσμα τοῦ ἀριστεροῦ ὀλοκληρωτισμοῦ, ὅμως εἶχαν ἀπήχησι σὲ πολλοὺς καλοπροαίρετους ἀνθρώπους.

Ποιὸς ἐλεύθερος ἄνθρωπος δὲν συγκινήθηκε ἀπὸ τὴ γεμάτη θάρρος καὶ δύναμη διακήρυξη τῶν Τσεχοσλοβάκων διανοουμένων ἀγωνιστῶν, πού ὑπέγραψαν τὴ ΧΑΡΤΑ 77; Οἱ ἐξακόσιες ὑπογραφές, πού μπῆκαν τότε κά-

τω από τὸ μνημειῶδες ἐκεῖνο κείμενο, ἦσαν ἄλλες τόσες παρήγορες λάμπειες μέσα στὸ Ζοφερὸ σκοτάδι τῆς βίας καὶ τῆς καταπίεσεως τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

★

Μὰ οἱ ἀγωνιστὲς αὐτοὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ ὑπερασπιστὲς τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας διώχθηκαν καὶ μαρτύρησαν καὶ πλήρωσαν πολὺ ἀκριβὰ τὴν τόλμη τους. Ὁ Τσέχος καθηγητῆς καὶ φιλόσοφος Γιάν Πατόσκα πλήρως μετὸ βαρὺ τίμημα τῆς ζωῆς του τὸ θάρρος τῆς ὁμολογίας του. "Ἐπese σὰν μάρτυρας στὸ νοσοκομεῖο τῆς Πράγας, ὅπου μεταφέρθηκε με ἐγκεφαλικὴ ἀιμορραγία, ὕστερα ἀπὸ ἐντεκάωρη ἐξοντωτικὴ ἀνάκριση τῆς ἀστυνομίας. Τὸ φῶς ὅμως τῆς ἀσυνθηκολόγητης ψυχῆς, τῆς τιμῆς καὶ τοῦ χρέους, ποὺ ἀναψε ἡ ΧΑΡΤΑ 77, ἐξακολουθεῖ νὰ φωτίζει τὸ δρόμο τῆς θυσίας καὶ τοῦ καθήκοντος. Ἡ ἀκατάβλητη φωνὴ τοῦ μαρτυρικοῦ ἀγωνιστοῦ ἀντηχεῖ ἀκόμα στὶς καρδιὲς ὅλων τῶν τίμιων ἀνθρώπων: Ὑπάρχουν ιδέες, γιὰ τίς ὁποῖες ἀξίζει κανεὶς νὰ θυσιάσεται. Καὶ μιὰ ζωὴ ποὺ δὲν εἶναι πρόθυμη γιὰ θυσία, δὲν ἀξίζει κανεὶς νὰ τὴ ζῆ.

Ἀλήθειες μετ' αἰώνιο κῆρος, ποὺ μάταια πασχίζει νὰ σθῆσει ἡ ὕλιστικοκρατούμενη ἐποχὴ μας. Ἐμεῖς τουλάχιστον οἱ Ἕλληνες ἔχουμε μιὰ μοναδικὴ ἐμπειρία τοῦ πνεύματος τῆς θυσίας. Αὐτὴ λάμπρυνε τὴν ἱστορία μας. Οἱ τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα, τὸ ἀξεπέραστο αὐτὸ σύμβολο τῆς θυσίας, ὅλοι οσοὶ ἔταξαν σκοπὸ τῆς ζωῆς τους νὰ φυλᾶνε Θερμοπύλες, Μαραθῶνες, Σαλαμίνας, Βασιλεύουσες, Δερβενάκια, Ἀλαμάνες, τιμημένα ὑψώματα στὴν Πίνδο, στὸ Γράμμο καὶ τὸ Βίτσι, ἔδειξαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ δείχνουν στὴν ἀνθρωπότητα τὸ δρόμο τῆς τιμῆς.

★

Ναί, ὑπάρχουν ιδέες, γιὰ τίς ὁποῖες

ἀξίζει κανεὶς νὰ ἀγωνίζεται καὶ νὰ θυσιάσεται, ἡ ἐλευθερία, ἡ δικαιοσύνη, τὸ ἀπαρabiαστο τῆς προσωπικότητος. "Ὅ,τι δηλαδὴ συνιστᾶ καὶ καταξιώνει τὸν ἀνθρωπο. "Ὅμως οἱ ιδέες καὶ τὰ ἰδανικὰ δὲν κατοχυρώνονται με ὑπογραφές. Κατοχυρώνονται μονάχα με θυσίες. Τὸ δένδρο τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν καὶ τῶν μεγάλων ἰδανικῶν, γιὰ νὰ ριζώσει καὶ καρποφορήσει, δὲν ποτίζεται με μελάνι, ἀλλὰ με αἷμα ἡρώων καὶ μαρτύρων, ποὺ ἐμπνέονται ἀπὸ τὴ μοναδικὴ θυσία τοῦ Γολγοθᾶ.

Καὶ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα δὲν μποροῦν νὰ σταθοῦν μόνα τους. Χρειάζονται οἱ ἀπαραίτητες προϋποθέσεις. Διαφορετικὰ θὰ εἶναι παιχνίδι στὰ χέρια τῶν ἰσχυρῶν, ἀπάτη τῶν ἀριστερῶν ἢ δεξιῶν ὀλοκληρωτισμῶν. Πίστη στὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, ἄς τὸ ὑπογραμμίσουμε, προϋποθέτει πίστη στὸν ἀνθρωπο. Καὶ πίστη στὸ Θεό. Μονάχα ὅσοι πιστεύουν καὶ σέβονται ἀληθινὰ τὸ Θεό, μποροῦν νὰ σεβασθοῦν τὸν ἀνθρωπο καὶ τὰ δικαιώματά του.

★

Τὸ κλειδί γιὰ τὴ λύση τοῦ μεγάλου αὐτοῦ προβλήματος βρίσκεται, ὄχι στὶς πολυτελεῖς αἰθουσες τῶν ὑποκριτικῶν διασκέψεων, ἀλλὰ μέσα στὴν Ἁγία Γραφή, στὸν αἰώνιο λόγο τοῦ Θεοῦ. Μονάχα ἂν δεχθοῦμε τὸν ἀνθρωπο, τὸν κάθε ἀνθρωπο καὶ τὸν πιὸ καταφρονεμένο σὰν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, μποροῦμε ὕστερα νὰ βγάλουμε καὶ τίς δημιουργικὲς συνέπειες.

Πῶς εἶναι δυνατόν μιὰ τέτοια μοναδικὴ καὶ ἀνεπανάληπτη εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, προικισμένη με ἀθάνατη ψυχὴ, ἐξαγορασμένη με τὸ τίμιο αἷμα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, νὰ τὴν περιφρονήσει κανεὶς καὶ νὰ τὴν βεβηλώσει; Ἡ σκέψη αὐτὴ θὰ προκαλεῖ δέος καὶ θὰ παρακινεῖ σὲ εἰλικρινῆ σεβασμὸ καὶ ἐκτίμησὴ τῆς. Σὲ τελευταία δηλαδὴ ἀνάλυση αὐτὸ εἶναι τὸ θεμέλιο τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Γ. ΜΕΛΕΤΗΣ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ

Είναι ἀληθές ὅτι ὁ σημερινός "Ἐλλην χρειάζεται διὰ νὰ ἐπιβίωση εἰς τὸν ἄκμονα τοῦ ἱστορικοῦ γίνεσθαι ὀπλισμὸν ἱστορικὸν κυρίως. Χρειάζεται νὰ κατανοῇ τὴν πολυδύναμη παράδοσιν ἠθικὴν, πνευματικὴν, ἔθνικὴν, νὰ ἐνστερνίζεται τὴν ἀξίαν τῆς καὶ νὰ συλλαμβάνῃ τὴν δύναμίν τῆς.

Τὸ παρελθὸν εἶναι ἓνα σταθερὸν θεμέλιον, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ὁ "Ἐλλην θὰ στηρίξῃ καὶ θὰ οἰκοδομήσῃ τὸ μέλλον του καὶ τὴν ζωὴν του. Ἡ ἱστορία φυσικὰ εἶναι συντήρησις, ροὴ καὶ παράδοσις. Παρέχει τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν ἄνθρωπον χωρὶς νὰ μὲν δεμένος μὲ τὰ παλαιά, νὰ μὴ λησμονῇ τὸ εἶναι του· ἀλλὰ μὲ πίστιν νὰ προχωρῇ εἰς τὸν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργούμενον νέον κόσμον. Τὸ ἔθνος, καὶ γενικῶς τὰ ἔθνη, διδάσκονται ἀπὸ τὸ ἔνδοξον παρελθόν, ἀντλοῦν δύναμιν καὶ πλούσιον κεφάλαιον ἔθνικῆς διαπαιδαγωγήσεως. Ἡ ἔθνικὴ αὐτοσυνείδησις, δηλ. ἡ ἰδέα καὶ ἡ σκέψις τοῦ "Ἐλληνος περὶ τοῦ τί εἶναι, ἀποτελεῖ σπουδαίαν ἔκφρασιν ἠθικῆς διαπλάσεως καὶ οἰκομενικῆς ἀγωγῆς. Ἡ παράδοσις εἶναι ἡ χρυσοῦ ἀλυσίδα πού συνδέει τοὺς προγόνους μὲ τοὺς ἀπογόνους.

"Ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος μεταξὺ τῶν ἄλλων πνευματικῶν δυνάμεων πού ἔχει, κατέχει καὶ τὸ ἀγαθὸν τῆς μνήμης, πού εἶναι ὁ σπουδαιότερος συντελεστὴς τοῦ πολιτισμοῦ του, δέχεται καὶ κατέχει ἀρρηκτον τὸν σύνδεσμόν του μὲ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον διὰ τοῦ παρελθόντος. Προσφέρει καὶ παραλαμβάνει ὑπομνήματα. Αὐτὰ συγκροτοῦν τὸ εἶναι του, συνθέτουν τὴν ὑπόστασίν του. Εἶναι ἀτομικά καὶ συλλογικά τὰ ὑπομνήματά του αὐτά.

"Ἐκφάνσεις καὶ ἔκφράσεις τῆς ζωῆς τοῦ ἔθνους εἶναι εἰς θέσιν νὰ προσφέ-

ρουν λυσιτελῆ καὶ χρήσιμα ὑπομνήματα μὲ παγκόσμιον χαρακτήρα καὶ ἔθνικόν. Ἄσκουν καιρίαν καὶ ἀποφασιστικὴν τὴν ἐπίδρασίν των.

Πλούτος ὑπομνημάτων ἀναδύεται ἀπὸ τὸ παλαιότερον καὶ τὸ πρόσφατον παρελθόν. Κατὰ τὰς περιόδους τῶν μεγάλων ἐπετείων τὰ ἱστορικά ὑπομνήματά του γίνονται ἰσχυρότερα, δραστικώτερα καὶ λαμπρότερα.

Τὸ ὑπόμνημα τοῦ Εἰκοσιένα εἶναι ἀπὸ τὰ ἐνδοξότερα τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Διακηρύσσει κατὰ τρόπον περίλαμπρον τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν. Τὸ νόημά του, ἡ οὐσία, ἡ διεξαγωγή τοῦ ἀγῶνος τοῦ 21, τὰ ἐπακόλουθά του, ἡ ἀπήχησις του συνιστοῦν σταθμὸν. Εἶναι ὁ καθολικὸς ἀγὼν ἑνὸς ἔθνους καὶ ἑνὸς λαοῦ, πού ἐφώτισε τὴν ἀνθρωπότητα· ἔδωκε τὴν πνευματικὴν καθοδηγίαν εἰς τὰ λοιπὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης.

Ἡ ἀπήχησις τῆς ἐποποιίας αὐτῆς ἔχει διεθνή σημασίαν. Ἡ ἔθνεγερσία τοῦ Εἰκοσιένα παρουσιάζει κάτι τὸ μοναδικόν, καὶ εἰς τὴν μοναδικότητά του καὶ τὴν πρωτοτυπίαν του ἔγκειται ἡ λάμψις καὶ ἡ αἴγλη τῆς. "Ὅταν οἱ ὀλίγοι "Ἐλληνες ὑπόδουλοι, οἱ κατοικοῦντες εἰς τὶς κοιλάδες καὶ τὰ ὄρη ἀπεφάσισαν νὰ πάρουν τὰ ὄπλα καὶ νὰ προσφέρουν τὴν ζωὴν των ὡς ἀπλοῦν ἐνέχυρον τῆς ἐλευθερίας, ἐγνώριζον σαφῶς ὅτι τὸ διεθνὲς κλίμα ἦτο ἔχθρικόν καὶ δυσμενές. Ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρὰς τὸ διεθνὲς κλίμα καὶ ὁ παγκόσμιος ὀρίζων εἶναι ὀμίχλωδης καὶ ἡ εὐρωπαϊκὴ Ἠπειρος κεῖται ὑπὸ τὴν θλιπτικὴν ἐπιρροὴν τῆς Ἰερᾶς Συμμαχίας. Τὸ πατριωτικὸν καὶ ἱστορικὸν ὑπόμνημα τῆς θυσίας φωτίζει τὴν νεφελώδη ἀτμόσφαιραν τῆς εὐρωπαϊκῆς γῆς, ὅπου εἶχε ἐπιβληθῆ ἡ ἀπολυταρχία καὶ εἶχε καταπνιγῆ κάθε ἴχνος τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ κάθε ἰδέα

φιλελευθερισμού είχε παραμερισθή. Είς αυτό τὸ ὀμιχλῶδες κλίμα ἀναδύεται ὡς φωτεινὴ νεφέλη ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις, τῆς ὁποίας προηγῆθη μιὰ σημαντικὴ ἔθνικὴ καὶ ἠθικὴ καλλιέργεια. Ποῖοι μεγάλοι ἀγῶνες συνετελέσθησαν καὶ διεξήχθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Τουρκοκρατίας δὲν χρειάζεται νὰ διαμνημονεύσῃ κανεὶς. Ὅμως νὰ σημειώσῃ ὅτι κατὰ τὴν μακρόχρονον δουλείαν ἐγίνε ἓνα τεράστιον ἔργον ἠθικῆς ἀνατάσεως καὶ ψυχικῆς προετοιμασίας εἰς τὸν Ἑλληνισμόν εἶναι αὐτονόητον. Ἀπαύγασμα τῆς προετοιμασίας αὐτῆς εἶναι ὁ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγὼν τοῦ Εἰκοσιένα.

Τὸ ὄλον ὑπόμνημα τῆς Ἐθνεγερσίας ἡμπορεῖ διὰ μακρῶν νὰ ἀναπτύξῃ κάποιος ὥσπότεσον θέβαια εἶναι εἰς θέσιν νὰ συνοψίσῃ τοῦτο εἰς τὰ ἐξῆς περίπου θεμελιώδη γνωρίσματα:

α) Κατὰ γενικὴν θέσιν ἡ Ἱερά Συμμαχία κατεδίκασε τὴν ἑλληνικὴν ἐξέγερσιν, διότι ὑπενόμεινε τὴν εὐρωπαϊκὴν ἰσορροπίαν. Ἔργον διαβολικὸν ἐθεωρήθη ἡ Ἐπανάστασις καὶ ἡ Ἑλλάς ἐξελήφθη ὡς ἔννοια περισσότερον ἱστορικὴ παρά γεωγραφικὴ. Ἡ Ἀγγλία, ἡ Ρωσία, ἡ Αὐστρία εἶχον εἰδικούς λόγους νὰ καταδικάσουν καὶ ἐχθρικῶς νὰ ἀντιδράσουν εἰς τὸν ἑλληνικὸν ξεσηκωμόν. Ἡ Αὐστρία ἐφοβήθη ἐξεγέρσεις λαῶν ὑπὸ κατοχὴν τῆς κατὰ τὸ ἑλληνικὸν ὑπόδειγμα. Ἡ Ἀγγλία ἐφοβήθη ἐξέλιξιν τῶν Ἑλλήνων εἰς ἀνταγωνιστικὴν ναυτικὴν δύναμιν, ἐπικίνδυνον διὰ τὰ συμφέροντά της· αὐτὴ ἡ Ρωσία δὲν ἐπιθυμοῦσε τὴν προώθησιν τῶν Ἀγγλογάλων εἰς τὰ νότια τῆς Ρωσίας κατὰ ἐνδεχομένην διάλυσιν τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Τὰ κείμενα σαφῶς ὀμιλοῦν: Ὁ Von Genz Friedrich, διεκλήρυτε: «Ἄς γίνῃ ὅτι δῆποτε στὴν Ἰσπανία, στὴν Πορτογαλία, στὴν Βόρεια καὶ Νότια Ἀμερικὴ... Ἐντελῶς διαφορετικὰ εἶναι τὰ πράγματα σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν πορείαν καὶ τὴν τύχην τῶν ἀνατολικῶν μας γειτονικῶν κρατῶν. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὴν διατήρησιν ἢ τὴν κα-

ταστροφὴν τοῦ πολιτικοῦ μας συστήματος, εἶναι ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου»⁽¹⁾. Καὶ ἐνῶ αὐτὸ διεκήρυσσε ὁ στενὸς συνεργάτης τοῦ Μέττερνιχ καὶ ἐνῶ τὸ συνέδριον τοῦ Λάυμπαχ ἐθεώρησε τὸ ἑλληνικὸν θέμα ὡς ἐγκληματικὴν ἐνέργειαν, ἡ ἑλληνικὴ ἐξέγερσις, τὸ ὑπόμνημα αἰμάσσον καὶ τίμιον τῶν ραγιαδῶν τοῦ Εἰκοσιένα ἐξέφραζε τὸ ἀληθὲς εὐρωπαϊκὸν πνεῦμα. Δὲν ἦτο μιὰ κίνησις ἀνθρώπων ἀνηκόντων εἰς μιάν τάξιν καὶ καταπιεζομένων ἀπὸ ἀνικάνους τυράννους.

Δὲν ἦτο ταξικὸν γεγονός· ἦτο κίνημα ὀλοκλήρου λαοῦ καὶ ἔθνους. Τὸ διεκήρυξε σαφῶς ἡ θέλησις τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ ἔθνοσυνελεύσεως μὲ τὴν κατὰ Ἰανουάριον 1822 δῆλωσίν της: «Ὁ κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμος ἡμῶν μακρὰν τοῦ νὰ στηρίζεται εἰς ἀρχὰς τινὰς δημογυγικὰς καὶ στασιῶδεις ἢ ἰδιοτελεῖς μέρους τοῦ σύμπαντος ἑλληνικοῦ ἔθνους σκοποῦ, εἶναι πόλεμος ἱερός, τοῦ ὁποίου ἡ μόνη αἰτία εἶναι ἡ ἀνάκτησις τοῦ δικαίου, τῆς προσωπικῆς ἡμῶν ἐλευθερίας, τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς τιμῆς, τὰ ὁποῖα τὴν σήμερον ὄλοι οἱ εὐνοοῦμενοι καὶ γειτονικοὶ λαοὶ τῆς Εὐρώπης τὰ χαίρουσι».

β) Ἄλλο γνωρίσμα τοῦ Ὑπομνήματος τοῦ Εἰκοσιένα μὲ διεθνή ἀπήχησιν εἶναι ὅτι ὁ ἑλληνισμὸς πάντοτε μάχεται ὡς μονὰς πολιτισμὸς καὶ προόδου σημαντικὴ τὸν θάρβαρον κατακτητὴν. Οἱ Ἕλληνες ἄρχισαν ἓνα ἀγῶνα κατὰ τῶν Τούρκων. Δὲν ἐπρόκειτο περὶ πολέμου ἑνὸς λαοῦ κατ' ἄλλου. Ἄλλὰ λαοῦ, πού προχωρεῖ μὲ ὄγκον παραδόσεως καὶ λαμπροῦ παρελθόντος. Οἱ εὐάριθμοι Ἕλληνες ἤρχισαν ἀγῶνα κατὰ τῶν Τούρκων. Αὐτοὶ ἦσαν Ἀσιατὰ θάρβαροι, οἱ Ἕλληνες Εὐρωπαῖοι. Αὐτὸ εἶχε συμβῆ πολλοὺς αἰῶνες πρὶν.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἠττημένων Περσῶν εἰς τὴν ἀσιατικὴν κοιτίδα των, οἱ Ἕλληνες διέγνωσαν ὅτι οἱ Μηδικοὶ πόλεμοι (490-479 π.Χ.), ἦσαν συγκρούσεις ὄχι δύο λαῶν, ἀλλὰ δύο κόσμων,

(1) Ἄρθρον Johann Irmsher: «Περὶ τὸν Γερμανικὸν Φιλελληνισμόν», «Παρνασσός», τεύχη 1964, σελ. 558.

του κόσμου τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει σαφῶς: «Τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ τὰ ἐνοικέοντα ἔθνεα θάρβαρα οἰκηιῶνται Πέρσαι, τὴν δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἦγνται κεχωρισθαι». Εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς διαφορᾶς αὐτῆς κατηγορηματικώτερος εἶναι ὁ Πλάτων (427-347 π.Χ.), εἰς τοὺς Νόμους του (3, 698 Α' — 6), ὅπου ὁμιλεῖ, ὅτι ἡ ἐπίθεσις τῶν Περσῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἦτο ἐπίθεσις κατὰ τῶν Εὐρωπαίων, κατὰ τῆς Εὐρώπης. Γνώρισμα τοῦ Ἀσιατικοῦ λαοῦ ἦτο ὁ δεσποτισμὸς, γνώρισμα τῶν Ἀθηναίων, λέγει, ἦτο ἡ αἰδώς καὶ ὁ νόμος. Ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων γίνεται κατηγορηματικώτερος εἰς τὸν Μενέξενον (ὑποδειγματικὸν εἶδος ἐπιταφίου λόγου), ὡς πρὸς τὸν ἐννοιολογικὸν διαχωρισμὸν Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, Ἑλλήνων καὶ Περσῶν. «Ἐν τούτῳ δὴ ἂν τις γενόμενος γνοίη, οἳοι ἄρα ἐτύγχανον ὄντες τὴν ἀρετὴν οἱ Μαραθῶνι δεξάμενοι τὴν θαρβάρων δύναμιν καὶ κολασάμενοι τὴν ὑπερηφανίαν ὅλης τῆς Ἀσίας... διδάσκαλοι τοῖς ἄλλοις γενόμενοι, ὅτι οὐκ ἄμαχος εἶη ἡ Περσῶν δύναμις, ἀλλὰ πᾶν πλῆθος καὶ πᾶς πλοῦτος ἀρετῇ ὑπέκει. Ἐγὼ μὲν οὖν ἐκείνους τοὺς ἄνδρας φημι οὐ μόνον τῶν σωμάτων τῶν ἡμετέρων πατέρας εἶναι, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς τε ἡμετέρας καὶ συμπάντων τῶν ἐν τῆδε τῇ Ἠπείρῳ»⁽²⁾. (Μετάφρ. Κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον ἂν κανεῖς ἤρχετο θά ἐγνώριζε ποίας λογῆς ἄνθρωποι ἦσαν οἱ ἐν Μαραθῶνι πολεμήσαντες καὶ συγκρατήσαντες τὴν ὄρμην τῶν θαρβάρων... οἱ αὐτοὶ ποὺ συνέτριψαν τὴν Ἀσιατικὴν ὑπεροψίαν, ἀφοῦ ἔγιναν διδάσκαλοι εἰς τοὺς ἄλλους καὶ ἐδίδαξαν ὅτι δὲν εἶναι ἀκαταμάχητη ἡ Περσικὴ ἰσχύς, ἀλλὰ ὅτι ἀπειναντίας καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ πλεθώρα ὑπακούουν εἰς τὴν ἀνδρείαν. Ἐγὼ μὲν αὐτοῦς, λέγει, τοὺς ἀποκαλῶ ὅτι εἶναι προστάται, ὅχι μόνον τῆς σωματικῆς ἀκεραιότητος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἰδικῆς μας ἐλευθερίας καὶ ὄλων ἐκείνων ποὺ κατοικοῦν εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἠπειρον).

(2) Πλάτωνος Μενέξενος, Χ240 C—E'.

γ) Τὸ Εἰκοσιένα ὑπομνηματίζει ὅτι ἡ Εὐρώπη ἔχει τὴν νηφαλιότητα καὶ τὸν λόγον, ἡ Ἀσία τὸν ὄγκον καὶ τὸν μῦθον. Οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι τῆς Ἰωνίας ἔθεσαν τὰ ὄρια τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τῆς Ἀσίας ὄχι ταξικά, ἀλλὰ πνευματικά μετὰ τὸν λόγον καὶ τὴν σκέψιν, ἡ ὁποία ἐπισφραγίζεται μετὰ τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν.

Ὁ αὐτὸς ἐννοιολογικὸς διαχωρισμὸς σημειώνεται κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Τὸ Βυζάντιον τηρεῖ μίαν ἐνιαίαν φυσιογνωμίαν παρὰ τὴν στέγασιν ὑπ' αὐτὸ τόσο πολλῶν λαῶν καὶ τοῦτο τὸ ὀφείλει εἰς τὴν ἐντονωτάτην παρουσίαν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τὴν δραστηκωτάτην ἐνέργειαν καὶ δύναμιν τῆς Ὀρθοδοξίας. Συμβιώνουν εἰς τὸν Βυζαντινὸν χῶρον πολλῆς ἐθνότητες Λυκάονες, Μυσοί, Ἀρμένιοι, Φρύγες, Γότθοι, παλαιὰ Ἰλλυρικὰ καὶ Θρακικὰ φύλλα, θραύτερα Σλαῦοι κλπ.

Ἀλλὰ ἡ ἐνότις τῆς χριστιανικῆς πίστεως, τοῦ δικαίου καὶ τῆς γλώσσης τῆς ἑλληνικῆς διαπλάσσουν καὶ ἀποκρυσταλλώνουν τὴν ἐνότητα τοῦ Κράτους καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ὡς προπυργίου κατὰ τῆς Ἀσιατικῆς θαρβαρότητος ἐπὶ 1000 καὶ πλέον χρόνια. Τὸ Εἰκοσιένα ὑπομνηματίζει τὸν κόσμον τῆς ἁρμονίας καὶ χάριτος τοῦ ἑλληνισμοῦ ἔναντι τοῦ Ἀσιατικοῦ δεσποτισμοῦ. Οἱ θρίαμβοι καὶ οἱ νίκες τῶν Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου Ἡρακλείου καὶ Λέοντος Ἰσαύρου τοῦ Γ' κατὰ τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἀράβων δικαιοῦν ἀναδρομικῶς τὸ Εἰκοσιένα κατὰ λόγον θυσίας καὶ ἰδέας.

δ) Ἡ Τουρκοκρατία ἀποτελεῖ ἀπόκρυφον καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων ἔκδηλη ἐπιβίωσιν τῆς Βυζαντινῆς ἰδέας. Κατὰ τοὺς αἰῶνας τοῦ μαρτυρίου τοῦ ὁ Ἑλληνισμὸς συσπειρώνεται γύρω ἀπὸ τὸν Πατριάρχην' συνεπῶς Ὀρθοδοξία καὶ ἐθνικὴ πίστις ταυτίζονται. Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ, λόγος ἀνδρείας, ἐλευθερίας, προσδοκίας καὶ εὐγενείας πῶς νὰ μὴ ἀγκαλιάσῃ ἕνα λαὸν φιλελεύθερον, ὑπόδουλον μόνον ἐξωτερικῶς εἰς ἀπολίτιστον καὶ θάρβαρον δυνάστην; Ἐπὶ αἰῶνας περιμένει τὴν κατάλληλον στιγμήν

νά ὀρθωθῆ. Καί ἐνῶ τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα κατὰ τινα τρόπον ἐφρόντιζε τὴν ἀναγέννησιν καὶ συνέβαλλεν εἰς τὸν ἐξανθρωπισμὸν τῆς Εὐρώπης πρὸ τῆς Ἐθνεγεργείας, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς διήρχετο τὴν πλέον σκληρὰν δοκιμασίαν. Ἡ ἀμερικανικὴ ἐπανάστασις τοῦ ἔτους 1776 καὶ ἡ Γαλλικὴ τοῦ 1789 ἔφεραν ἀντιμέτωπον τὸν λαὸν μὲ τὸν μονάρχην. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις διαφοροποιεῖται ἀπὸ τὰ προγενέστερα κινήματα, καθ' ὅσον ὁ ἐξεγερθεὶς λαὸς καταβάλλει τὴν προσπάθειαν νὰ μορφώσῃ αὐθύπαρκτον πολιτείαν, σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχὴν τῶν ἐθνικοτήτων. Τοιοῦτοτρόπως τὸ Εἰκοσιένα ἐνσαρκώνει τὴν ἰδέαν καὶ μετουσιώνει εἰς πρᾶξιν τὴν προσπάθειαν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ γίνῃ ἀνεξάρτητη πολιτεία καὶ κυρίαρχον κράτος ἐν μέσῳ τῶν ἄλλων κρατῶν ἐν ἰσοτιμίᾳ καὶ ἐν δικαιοσύνῃ.

ε) Κατ' ἀκολουθίαν βασικὴ ρήτρα τοῦ Ὑπομνήματος τοῦ ἀγῶνος εἶναι τὸ ὑπόδουλον ἔθνος νὰ σταθῆ ὡς Κράτος. "Ὅλα τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ εἰς αὐτὸν τὸν στόχον ἀπέβλεπον — καὶ νὰ διατηρῆ πάντοτε ἀμείωτον τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πολιτικὴν του ὑπαρξιν εἰς τὸ πλάσιον τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὰ ἄλλα ἔθνη καὶ Κράτη. Ἡ ἀπολυταρχικὴ Εὐρώπη ὅμως εἰς τὰ ἐπίπεδα τῆς ἡγεσίας τῶν κρατῶν τῆς δὲν τὸ ἀποδέχεται. Οὕτως ἐξηγεῖται διατὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἐπαναστατημένου ἔθνους εἰς ὥρας ἀπολυταρχίας τῆς εὐρωπαϊκῆς Ἡπείρου, ἐνῶ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ ἀληθὲς εὐρωπαϊκὸν πνεῦμα τῶν λαῶν τῆς, προκαλεῖ τὴν μεγάλην ἔκπληξιν καὶ ταραχὴν εἰς τὰ ἀνακτοβούλια τῶν κρατῶν τῆς. Ἐχει ὅμως ὡς ἀντίδοτον καρπὸν τὴν δημιουργίαν φιλελληνικοῦ κινήματος, τὸ ὅποιον πλαισιώνει, κατὰ μείζον μέρος, τὶς δοξασμένες σελίδες τοῦ Ὑπομνήματος τῆς ἐποποιίας τῆς Ἐπανάστασεως.

στ) Ὁ Φιλελληνισμὸς εἶναι κίνημα ὀχι ἀπλῆς ἐκφράσεως συμπαθείας πρὸς ἕνα λαὸν μὲ ἱστορικὴν παράδοσιν, ἀλλὰ κίνημα μὲ εὐρύτερον καὶ οὐσιαστικώτερον περιεχόμενον. Οἱ Φιλέλληνες ἡσθάν-

θησαν τὸν ἑαυτὸν τῶν ὡς μέλη πνευματικῆς ἐνότητος, ἡ ὁποία ξεκίνησε ἀπὸ ἕνα λαὸν ὑπόδουλον μὲ ἠθικὴν παράδοσιν, φιλοσοφικὴν σκέψιν καὶ θρησκευτικὴν παρακαταθήκην. Ἀκρογωνιαῖοι λίθοι τῆς ἐνότητος εἶναι ἡ Ἀκρόπολις καὶ ἡ Ἁγία Σοφία.

Ἡ ἐνότης αὐτὴ ἀντιμετώπιζε ἐπὶ αἰῶνες ἐχθρὸν μὲ ἀσιατικὴν νοοτροπίαν. Οἱ φορεῖς τῆς νοοτροπίας αὐτῆς ποίαν θέσιν ἢ σχέσιν ἔχουν μὲ τὴν Μεσόγειον καὶ τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἴμου;

Τὸ φιλελληνικὸν πνεῦμα ἐνισχύει καὶ ἐπιρρωνύει τὸν παγκόσμιον χαρακτήρα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως. Πράγματι ἡ κίνησις αὐτὴ ἐδημιούργησε αὐθόρμητον τὸν συναγεμὸν τῶν Εὐρωπαίων καὶ τῶν ἄλλων φιλελληνικῶν ὁμάδων τῆς πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ἠπείρου ἐναντίον τοῦ Ἀσιάτου, διότι ἀντικρύζεται ἡ μαχομένη ἑλληνικὴ δρᾶξ ὡς ὑπερασπιστῆς τῆς Εὐρώπης. Ὁ φιλελληνισμὸς δὲν εἶναι φαινόμενον αἰωρούμενον εἰς ρωμαντικούς ἢ καθοληματικούς κόσμους, ἀλλὰ καὶ καθολικὴ ἐκδήλωσις, ποῦ ἐπισφραγίζεται εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν ὑπὲρ λαοῦ μαχομένου ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν ἄλλων ἀξιῶν.

ζ) Ἡ ἑλληνικὴ ἐποποιία τοῦ Εἰκοσιένα ἐζωντάνευσε τὸ ἀληθινὸν πατριωτικὸν φρόνημα καὶ τὸ γνήσιον πατριωτικὸν συναίσθημα, τὸ ὅποιον ἐφαίνετο νὰ εἶχεν ἀτονίσει κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τῶν Βυζαντινῶν χρόνων ἢ τουλάχιστον εὐρίσκετο εἰς λανθάνουσαν μορφήν καὶ κατάστασιν. Ἀνέθαλλεν ὁσάκις τὸ κράτος ἐκινδύνευε, ὅπως τὸ 1204 καὶ 1453. Τὸ 1821 τὸ αὐτὸ συνέβη. Καὶ κατὰ τὰς ἄλλας μεταγενεστέρας περιόδους ἤτοι 1912-1913, 1940-1941 κλπ. Τὸ ὑπόμνημα τῆς πατριωτικῆς ἰδέας τοῦ Εἰκοσιένα εἶναι τὸ ὑπεροχώτερον, ποῦ ἀντίκρουσε ὁ κόσμος ποτέ δὲν σχετίζεται τοῦτο μὲ ὁποιοδήποτε ταξικὸν ἢ οικονομικὸν κίνημα τῆς Εὐρώπης. Δὲν τὸ ὑπογράφει ἡ μία τάξις ἐναντίον τῆς ἄλλης. Τὴν ρήτραν τοῦ ὑπομνήματος τῆς Ἐθνεγεργείας, ποῦ προσλαμβάνει διεθνή διάστασιν, ὑπέγραψαν μὲ τὸ αἷμα

των, την θυσίαν των, τὸν μόχθον των, τὴν κακουχίαν καὶ τὴν αὐταπάρησίν των ὅλοι οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἄρχοντες καὶ οἱ ἔμποροι καὶ οἱ ναυτιλλόμενοι καὶ οἱ ἀγρότες καὶ οἱ λόγιοι καὶ οἱ προεστοὶ καὶ οἱ ἀπλοὶ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ. Αὐτὸ φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν ἀγωνιστῶν τῆς ἐξεγέρσεως Θ. Κολοκοτρῶνη, Ἰ. Φιλήμονος, Ἰ. Μακρυγιάννη, Φωτάκου καὶ ἄλλων.

Ὁ πατριωτισμὸς δὲν εἶναι ἰδέα στεῖρα ἀλλὰ θίωμα καὶ παλμὸς ἀνυπερνίκητος. Ἡ φιλοπατρία εἰς τοὺς Ἕλληνας εἶναι συναίσθημα γνήσιον, σταθερόν, διαρκὲς καὶ δυναμογόνον χωρὶς νὰ ἀπολείπουν θέβαια οἱ ἐξαιρέσεις. Ἡ φιλοπατρία τῶν ἀνθρώπων τοῦ Εἰκοσιένα ἐνέχει κάτι τὸ μοναδικὸν καὶ τὸ ἐκπληκτικόν. Ἐχει καθολικὴν τὴν ἔκφρασίν της μὲ παγκόσμιον διάστασιν. Ὅταν ἀνέλαβε ὁ George Canning ὡς ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας ἐσημείωσε: «Τὴν κατάστασιν τοῦ Χριστιανικοῦ τούτου λαοῦ, ὁ ὁποῖος στενάζει ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν θαρσάρων ἀπὸ ἐκατονταετηρίδων, δὲν δύναται ἢ Ἀγγλία νὰ θλέπη μετ' ἀδιαφορίας» καὶ προσθέτει εἰς ἄλλο κείμενόν του ὁ Canning: «Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ὄφειλε νὰ θεωρήσῃ τοὺς ἐξοπλισάντας τὰ πλοῖα των Ἕλληνας ἢ ὡς πειρατὰς ἢ ὡς ἐμπολέμους. Καὶ ἐπειδὴ ὀλόκληρον ἔθνος, ἐξανιστάμενον κατὰ τῆς Ἀρχῆς του, δὲν ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ πειρατικόν, ἀνάγκη πᾶσα νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐμπόλεμον ἐφ' ὅσον φυλάττει τοὺς κανόνας καὶ ἐνεργεῖ ἐντὸς τῶν ἐν τοιαύτῃ περιστάσει παραδεγμένων ὄρων⁽³⁾.

η) Ἄλλο λαμπρὸν γνῶρισμα τοῦ Ὑπομνήματος τοῦ Εἰκοσιένα εἶναι ἡ μεταφυσικὴ του ὄψις καὶ ἡ εὐωδία τῆς πνευματικότητός του. Φῶς ἀθανασίας καὶ ἠθικῆς μεγαλωσύνης περιχύνεται εἰς ἄνδρας καὶ γυναῖκας τοῦ ἀγῶνος. Κατενώπιον τοῦ φωτός, πού στεφανώνει

τοὺς ἥρωας, τὰ ἄλλα ἐπαναστατικὰ κινήματα Ἀμερικανικῆ, Γαλλικῆ ἐπανάστασις, λοιπὰ φιλελεύθερα κινήματα φαίνονται τόσοσιν θαμπὰ καὶ ἀμυδρὰ φωτισμένα, ἀφοῦ εὐρίσκονται κλεισμένα εἰς τὰ ἐπίγεια ὄρια των καὶ τὸ γήϊνον κέλυφός των. Καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἔχει ὁ ἀγὼν τὴν συνδρομὴν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἡ ἐπικὴ αὐτῆ πάλη ὑπὲρ τῆς Ἀνεξαρτησίας διακρίνεται καὶ ἀνεξιτήλως ὑπομνηματίζεται ἀπὸ τὴν πλήρη καὶ θερμὴν θεοσέβειαν. Νέφος μαρτύρων, νεφέλη ἀγίων σκέπει τὸ μέγα γεγονός.

Τὸ νέφος αὐτὸ ἀποτελοῦν, καὶ μέτοχοι τῆς φωτεινῆς αὐτῆς νεφέλης εἶναι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἱ πρόγονοί μας μὲ ὀρεσίθιον καὶ κάποτε τραχὺ χαρακτήρα, φλογιζόμενοι ὅμως ἀπὸ ἰδανικά, ἐμπνεόμενοι ἀπὸ πίστιν εἰς τὸν Θεόν. Ἡ ἀρωματώδης ὁσμὴ, ἡ εὐωδία τῶν ἡρώων ἀναδίδεται ἀπὸ τὸ αἷμα, τὶς ἀγχόνες, τὰ διάτρητα ράσα, ἀπὸ τὰ ἐρειπωμένα πεδία καὶ τὰ κατακαημένα βουνά. Τὸν ἀγῶνα δὲν τὸν διεξήγαγον μόνον οἱ ἀρχηγοί, ἀλλὰ οἱ ἀπλοὶ, οἱ σεμνοὶ καὶ οἱ ἀνώνυμοι. «Ἀδύνατες εἶναι οἱ θέσεις μας, δυνατὸς ὁ Θεός», ἀπαντοῦσε ὁ Μακρυγιάννης μὲ παρρησίαν εἰς τὸν Γάλλον Δερικινύ. Τὸ πνευματικὸ Εἰκοσιένα ἀναδύεται μὲ μοναδικότητα καὶ διαστάσεις παγκοσμιοκτοῦτος ἀπὸ τὴν πολυαίωνον τουρκοκρατίαν.

Ἡμεῖς οἱ ἐλεύθεροι καὶ ἐκεῖνοι οἱ ἀλύτρωτοι τῆς Κύπρου καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες τῆς Βορείου Ἡπείρου, πού δεινοπαθοῦν εἰς τὸ ἄθεον καθεστὼς τῆς Ἀλβανίας, χρειάζεται νὰ ὀπλισθοῦμε μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ἦθος τῆς παλιγγενεσίας καὶ μὲ τὸ διπλὸ νόημα τοῦ ἠθικοῦ καὶ πνευματικοῦ εὐαγγελισμοῦ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ σταθῇ ἡ σημερινὴ Ἑλλάς εἰς τὰ δύσκολα χρόνια, πού διέρχεται.

Αὐτὴ ἡ ἐγρήγορις ὡς ἐνότης πίστεως καὶ πνεύματος θὰ εἶναι ὁ ἀποτελεσματικώτερος τρόπος ἀξιοποιήσεως τοῦ παγκοσμίου ὑπομνήματος τοῦ Εἰκοσιένα.

ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

(3) Γ. Μαριδάκη: «Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ὡς ἔκφρασις τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος», «Ἀκτίνες», Μάϊος 1951, τ. 116 (σελ. 193-205).

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΙΘΗΚΟΣ!

“Ένας επιστήμων — καθηγητής του Πανεπιστημίου των Παρισίων και μέλος της ‘Ακαδημίας των ‘Επιστημών — που αφιέρωσε τη ζωή του στην έρευνα της βιολογίας από τους μονοκύτταρους οργανισμούς έως τον άνθρωπο. Διευθυντής και συμπράττων συγγραφέας της «Πραγματείας της Ζωολογίας», υπήρξε επίσης ένας από τους πρωτεργάτες της ηλεκτρονικής μικροσκοπίας στη Γαλλία και ο πρώτος που φωτογράφησε τα χρωματοσώματα ‘ ένας επιστήμων, αλλά και ένας πιστός. Το Θεό, ο Pierre - Paul Grassé τον συνήντησε στα άνωτερα επίπεδα του νου και στην καρδιά μιᾶς ιστορίας περισσότερο από τρία δισεκατομμύρια χρόνια παλιάς(*)).

“Ας τὸν ἀκολουθήσουμε...

Κοντά του πιάνουμε άμέσως από την άρχή τὰ ύψη: «Αντί νά μένω χαμηλά στους κάμπους, προτίμησα πάντα νά σκαρφαλώνω στις κορφές άπ’ όπου μπορεῖ κανείς νά θαυμάζει τούς πλατεῖς όρίζοντες...».

‘Ο Pierre - Paul Grassé παρατηρεῖ ἔτσι στο θάθος τριών δισεκατομμυρίων χρόνων: «Εἶναι άπαραίτητο άν θέλει κανείς νά καταλάβει τί ἦταν ἡ ἐξέλιξη».

—Πῶς μπορούμε νά προσδιορίσουμε τήν ειδικότητά σας; εἴσθε βιολόγος ἢ φυσιολογός;

—Προτιμῶ τὸ φυσιολογός; δηλαδή ἕνας βιολόγος πού ἔχει ἐργασθεῖ συγχρόνως καί στο ἐργαστήριό καί στή φύση. ‘Ο βιολόγος πού ἔχει περιορισθεῖ στο ἐργαστήριό του μπορεῖ νά εἶναι πιό σοφός, ἀλλά τοῦ λείπει τὸ ὅτι δέν ἔχει παρατηρήσει τὸ ζωντανό ὄργανισμό μέσα στο περιβάλλον του καί στις ἐκδηλώσεις του. Κάποτε θυμάμαι...

—“Όταν εἴσθε μικρός γνωρίζατε τὸν

(*) Για τίς θρησκευτικὲς πεποιθήσεις τοῦ Grassé βλέπε καί: ‘Η επιστήμη ὀμιλεῖ... 1979, σελ. 238-240. Εἶναι καί ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου: ‘Εσὺ ὁ μικρούλης Θεός! ‘Αθήναι 1971. ‘Απαντᾷ μετὰ λόγου στὸν ὕλιστή J. Monod.

προορισμὸ πού θὰ εἶχατε ἀργότερα;

—Τὸ γνωρίζα ἀπὸ πολὺ νωρίς... Δώδεκα χρόνων, ἐργαζόμουν μὲ μεγάλη ἐπιμέλεια στις φυσικὲς ἐπιστήμες. Πήγαινα μόνος, δλόκληρες ἡμέρες στήν ἐξοχή, γιὰ νά μαζέψω φυτὰ, νά πιᾶσω ἔντομα καί ἄλλα μικρὰ ζῶα. Εἶχα τὰ θόσανά μου, τὴ συλλογή μου ἀπὸ ἔντομα, ἀπὸ πέτρες καί καθὼς εἶμαι ἀπὸ τὸ Περιγké, εἶχα μιὰ συλλογή ἀπὸ προϊστορικὰ ἐργαλεῖα πού πλούτιζα μέχρις ὅτου ἔφυγα στὸν πόλεμο, εἴκοσι χρόνων τρία χρόνια στον μέτωπο, στο 25ο σύνταγμα πεζικοῦ...

—Μπορεῖ κανείς νά ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ ζῶα γιὰ πενήντα χρόνια τῆς ζωῆς του;

—“Όχι πενήντα... Κι ἀκόμη περισσότερα, ἐπειδὴ ἀρχισα νά μελετῶ τὰ ζῶα, περίπου ἀπὸ δέκα ἐτῶν. ‘Εβδομήντα χρόνια λοιπὸν ἀσχολοῦμαι μὲ τὰ ζῶα καί οὔτε μιὰ στιγμή δέν τούς ἀπίστησα.

—Καλύτερα ἀπὸ τὸν καθένα ξέρετε ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕνα ζῶον... ‘Αλλά ξέρετε ἀκόμη ὅτι τὸ ζῶον δέν εἶναι ἄνθρωπος.

—Τὸ ἔμαθα σιγά, σιγά. ‘Η πνευματικὴ μου πορεία ἦταν φυσιολογικὴ καί ἀργή, ξέρετε.

—Πέστε μου.

—Όπως κάθε συλλέκτης ἄρχισα ἀπὸ τὸ νὰ παρατηρῶ τὰ ἄτομα, ἀλλὰ ξεκίνησα τὴν ἐπιστημονικὴ μου σταδιοδρομία μπαίνοντας σ' ἓνα ἐργαστήριο ὅπου μελετοῦσαν τὸ κύτταρο καὶ τοὺς μονοκύτ-

ταρους ὀργανισμοὺς· κι ἐκεῖ ἄρχισα τὴ διατριβή μου ἐπὶ τῶν μαστιγοφόρων παρασίτων. Ἔπειτα ἐπανῆλθα στὰ ἔντομα, ἰδιαίτερως σ' αὐτὰ πού ζοῦν κατὰ κοινωνίες καὶ πού ἀποτελοῦν μία ἀπὸ τίς κορυφές τῆς ἐξελίξεως. Ἔπειτα, ἐξασφαλίζοντας τὴ διεύθυνση τῆς «Πραγματείας τῆς Ζωολογίας» καὶ συντάσσοντας πολλὰ ἀπὸ τὰ κεφάλαιά της ἐνδιαφέρθηκα γιὰ τὰ σπονδυλωτά, κυρίως γιὰ τοὺς πιθήκους πού μελέτησα ἀπὸ πολὺ κοντὰ στὸ πιθηκοτροφεῖο πού εἶχα δημιουργήσει στὴ Γκαμπόν· τότε ἦταν πού ἀναμετρώντας τίς ἀνοησίες καὶ τὰ λάθη πού εἶχαν διαδοθεῖ ἀπὸ μερικὲς ἐπιστημονικὲς θεωρίες σκέφθηκα: καὶ ὁ ἄνθρωπος; Ποιὰ εἶναι ἡ δική του ἀληθινὴ φυσικὴ ἱστορία;

—Θελήσατε νὰ μάθετε ποῖος ἦταν...
Ἄπὸ πού προήρχετο...

—Νά... Οἱ φιλόσοφοι θέβαια δοκίμασαν νὰ ἀπαντήσουν στὸ ἐρώτημα, ἀλλὰ συχνὰ χωρὶς νὰ ἐρευνοῦν παρὰ μόνον μιὰ πλευρὰ τοῦ πνεύματος καὶ τὸ καλύτερο παράδειγμα αὐτῆς τῆς ἐκλεκτῆς μεθόδου μᾶς δόθηκε ἀπὸ τὸν Καρτέσιο πού μελετοῦσε μόνον τὸ νοήμονα ἄνθρωπο, ἀλλὰ ἀγνοοῦσε τὸ συναισθηματισμὸ του, πού, τὸ ξέρουμε τῶρα, εἶναι τὸ πραγματικὸ κίνητρο τῶν πράξεων καὶ τῶν ἀποφάσεών μας.

Ἄναφέρω τὸν Καρτέσιο, ἀλλὰ θὰ μπορούσα ν' ἀναφέρω ἐπίσης τὸν Μάρξ, πού ἡ θεωρητικὴ του ἀποψη γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἔχει πολὺ μικρὴ σχέση μὲ τὸν πραγματικὸ ἄνθρωπο. Τελικὰ μιὰ ἐντελῶς Καρτεσιανὴ εἶναι αὐτὴ ἐνός ἀνθρώπου λογικοῦ καὶ συγχρόνως ἐντελῶς ὑποτεταγμένου, πού τίς διάστροφες συνέπειές της θά βλέπομε στὴν ἐφαρμογὴ της στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωσὴ π.χ. ὅπου ὅποιος ἐρίσκειται ἐκτὸς τῆς κωδικοποιημένης λογικῆς θεωρεῖται τρελός! Τὸ νὰ μὴν εἶναι κανεὶς μαρξιστῆς εἶναι ἓνα τεκμήριο τρέλας! Νὰ πού θρῖσκομάστε...

—Ἄλλὰ ὁ μαρξισμὸς δὲν θρῖσκοταν ὡστόσο στοιχειωδῶς στὶς θεωρίες τοῦ Καρτέσιου;

—Βεβαιότατα ὁ Μάρξ ὠθησε στὰ ἄκρα μερικὲς Καρτεσιανὲς ἀντιλήψεις. Ὁπωσδήποτε ἐκεῖνο γιὰ τὸ ὁποῖο λυτᾶμαι καὶ πού ἡ ἐποχὴ μας καλλιεργεῖ, μὲ κίνδυνο νὰ ξαναφέρει τὸν ἄνθρωπο στὸ ἐπίπεδο τοῦ πιθήκου, πράγμα πού δὲν εἶναι, εἶναι ἡ μονομερὴς ἀποψη γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

—Τί ἀκριβῶς ξεχωρίζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν πίθηκο; Τί ἔχει ἐπὶ πλέον πού δὲν ἔχει ὁ πίθηκος;

—Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἓνα πλάσμα πού ἔχει ἓναν προορισμό... τὰ ζῶα ἔχουν ἐπίσης, ἀλλ' ὄχι ἐνσυνείδητα. Ὁ ἄνθρωπος πού ξεπερνᾷ τὰ πάντα στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι τὸ μόνο ὄν πού ἔχει συνειδητὴ σκέψη γιὰ τὸ σύμπαν καὶ πού μπορῶντας νὰ φέρει τὰ πάντα μέσα του, εἶναι τὸ μόνο ἔμβιον ὄν ἱκανὸ γιὰ ἀξιολογικὴ κρίση. Φερόμεθα συνήθως ἀπὸ

τις αξιολογικές μας κρίσεις. Σὲ κάθε στιγμή καὶ ὡς τὰ πιὸ συνηθισμένα πράγματα. Λέω «αὐτὸ τὸ βιβλίο ἔχει μιὰ ὠραία διακόσμηση μὲ χρυσό». Μιὰ αξιολογικὴ κρίση ποὺ τὰ ζῶνα ἀγνοοῦν. Καὶ ποὺ ἡ ἐπιστήμη ἐπίσης ἀγνοεῖ. Αὐτὴ θὰ μπορέσει νὰ μοῦ δώσει τὴ φύση τοῦ χρυσοῦ καὶ τὴ μοριακὴ του κατάσταση, ἀλλὰ θὰ εἶναι ἀνίκανη νὰ μοῦ πεῖ ἂν αὐτὴ ἡ ἐπιχρῶση εἶναι ὠραία ἢ ὄχι, ὅπως δὲν θὰ μοῦ ἐξηγήσει γιατί προτιμῶ τὸ μῆλο ἀπὸ τὸ ἀχλάδι. Ὁ ἄνθρωπος παίρνει τὴν πληροφορία, τὴν ἐπεξεργάζεται καὶ δημιουργεῖ ἀπ' αὐτὴ τὴ σκέψη... Καὶ ἀπ' αὐτὴν ἐξάγει ἐπίσης συμπεράσματα...

—Ὁ ἄνθρωπος ἔχει μιὰ ἐξουσία στοὺς νόμους στοὺς ὁποίους ὑπακούει... Καὶ ὄχι τὸ ζῶον;

—Τὸ ζῶον ὑπακούει σὲ κάποιον αὐτοματισμό... Ἐναν αὐτοματισμὸ περισσότερο ἢ λιγότερο ἐπεξεργασμένο καὶ τελειοποιημένο, ἀλλὰ σ' ἕναν αὐτοματισμὸ ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ ζωικὸ κόσμο. Γιὰ νὰ πεισθοῦμε ἀρκεῖ νὰ συγκρίνουμε τὴ συμπεριφορὰ τῶν ἀνθρώπων... Ἄλλὰ, ὑπὸ ἕναν ὄρο! Νὰ ξεκινήσουμε χωρὶς προκατάληψη, χωρὶς ἰδεολογίες... Ὁ μελετητὴς ὀφείλει νὰ εἶναι οὐδέτερος, σὰν μιὰ φωτογραφικὴ μηχανή παρατηρεῖ καὶ ἐν συνεχείᾳ συγκρίνει.

Μὲ τὴν ἀληθινὴ ἐθνολογικὴ μέθοδο ποὺ δημιουργήθηκε παλαιότερα ἀπὸ τὸν Réaumur καὶ ἔπειτα τὴν συνέχισαν ὁ Fabre καὶ τόσοι ἄλλοι, ἕνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶμαι κι ἐγώ, ἀλλὰ ποὺ ὅλο καὶ λιγότερο ἐφαρμόζεται. Ἐπειδὴ ἀναπτύχθηκε κάποια ἐκ τῶν προτέρων ἀνίληψη περὶ τῆς ἐξελίξεως, ἡ ὁποία τείνει νὰ ὑποτάξει τὸν ἄνθρωπο στὸ νόμο τῶν ζῶων. Ὅπως π.χ. ἡ σχολὴ τοῦ Tinbergen, τῆς ὁποίας ὁ πιὸ γνωστός ἐκπρόσωπος εἶναι ὁ Konrad Lorenz. Διαλέγουν μερικὰ κίνητρα, μερικὰ ἐρεθίσματα καὶ ἀποκλείουν τὰ ἄλλα. Ἐπιλογὴ ἀσυνείδητη μερικὲς φορές, ἀλλὰ ποὺ προέρχεται πάντοτε ἀπὸ μιὰ ἰδεολογία.

—Περισσότερο ἰδεολογία παρὰ ἐπιστήμη.

—Βεβαιότατα. Ἔτσι γνώρισα τὴν Mme Kots, σύζυγο τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Μουσείου Δαρβίνου στὴ Μόσχα, ἡ ὁποία ἔκανε ἕνα πείραμα ποὺ ἔμεινε πασίγνωστο. Ἀνέθρεψε τὸ γιό της συντροφιά μὲ ἕνα χιμπατζὴ τῆς ἴδιας περιήπου ἡλικίας καὶ σὲ ἕνα μεγάλο βιβλίο ὅπου κατέγραψε ὅλα τὰ συμπεράσματά της ἀναφέρει ὅτι μέχρι τὴν ἡλικία τῶν τριῶν ἐτῶν δὲν παρετήρησε αἰσθητὲς διαφορὲς στὴν διανοητικὴ ἀνάπτυξη μεταξὺ τοῦ γιου της καὶ τοῦ χιμπατζὴ. Λυπᾶμαι ποὺ πρέπει νὰ τὸ πῶ, ὑπάρχουν μεγάλες διαφορὲς, ἐκτὸς ἂν ὁ γιὸς τῆς κυρίας Kots ἦταν ἡλίθιος.

—Ἄν ὁ ἄνθρωπος κατάγεται ἀπὸ τὸν πίθηκο, δὲν εἶναι πλέον πίθηκος!

—Ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὸς ὁ ἄλλος σταθμὸς τῆς ἐξελίξεως, μᾶς ἔβγαλε ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν ζῶων δημιουργώντας ἔτσι ἕνα καινούργιο ὄν καὶ ἕναν καινούργιο κόσμο, τὸν ἀνθρωπόκοσμο, τοῦ ὁποίου οἱ νόμοι δὲν εἶναι πλέον αὐτοὶ τοῦ «ζωόκοσμου». Ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὸ νόμο του, τὸ ζῶο τὸ δικό του.

—Καὶ αὐτὸ ποὺ κάνει τὴ διαφορὰ εἶναι ὁ νοῦς μας;

—Ἄκριθῶς. Ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει τὰ πάντα στὸ πνεῦμα του.

Στὸ πνεῦμα μας φέρνουμε τὸ σύνολο τοῦ ἀνθρωπίνου σύμπαντος καὶ γινόμεστε κατὰ κάποιον τρόπο ἢ ἀντανάκλαση τοῦ κόσμου. Δὲν εἶναι παρὰξενο; Καὶ αὐτὸς ὁ καθρέφτης, σὲ πείσμα τῶν φαινομένων, παραμένει ἀνεξίτητος καὶ οἱ δυνατότητές του ὑποτιμῶνται.

Μερικοὶ σύγχρονοι παιδαγωγοὶ ὀνειρεύονται μάλιστα νὰ ξεκουράσουν τὸ μυαλὸ ὑποκαθιστώντας τὴν ἐργασία τοῦ μαθητοῦ μὲ τὴ βοήθεια τῆς μηχανῆς: τηλεόραση, ἀριθμομηχανή, μικρὸ κομπιούτερ... Ἄλλὰ ὅταν διαμορφώνεται ὁ νοῦς πρέπει νὰ μάθει νὰ τὰ κάνει ὅλα μ ὁ ρ ο σ τ ο υ: μνήμη, ὑπολογισμὸς, ἀνάλυση, συλλογισμὸς κλπ. Ὀπτικοακουστικά, ἔστω! Μηχανές, ἔστω! Ἄλ-

λά σκέψεις, διαλογισμός και στοχασμός, πρώτα! Τό μυαλό δέν φτιάχεται παρά μόνον όταν έξαναγκάζεται στην προσπάθεια. Ο άνθρωπος δέν μεγαλώνει, δέν ύψώνεται, παρά μόνον ξεπερνώντας τόν έαυτό του.

—'Αλλά σ' αυτόν τόν νοϋ, δ' Jean - Pierre Changeux, συγγραφέας τού βιβλίου «L' homme neuronal», (έκδ. Fayard), δέν θέλει παρά μόνον ύλη συντάγματα νευρώνων, ψυχοχημικά φαινόμενα, τά όποια κάποτε θά μπορούσαμε νά τά κάνουμε όρατά, κάνοντας όρατό συγχρόνως τόν άνθρωπο και τόν έσωτερικό του κόσμο, όπως θά κάνουμε όρατό έπίσης και τόν χιμπατζή!

—Αυτό τόν βιβλίο, καλά πληροφορημένο σ' ό,τι άφορά τούς νευρώνες, είναι ιδεολογικά καθυστερημένο περίπου έναν αιώνα! Ο Jean - Pierre Changeux γνωρίζει πολύ καλά τά έπιστημονικά δεδομένα, αλλά είναι θυμά μιás πολύ παλιás ιδεολογίας, αυτής πού άναπτύσσει δ' Γερμανός Büchner στό βιβλίο του «Δύναμη και ύλη», πού για έναν αιώνα ύπηρεξε ή Βίβλος τών όπαδών ένός ολοκληρωτικού όλισμοϋ.

—Στήν άρχή ύπάρχει ένα σχέδιο;

—Αυτός είναι ένας πολύ άπλός τρόπος νά παρουσιάσουμε τά πράγματα και νά σκεπτόμαστε θυμίζει πολύ τόν Βολταίρο πού δέν μπορούσε νά φαντασθεί ένα ρόλόι χωρίς τόν ώρολογοποιό. 'Αλλά, για τόν άνθρωπο τής έπιστήμης, τόν έπιχειρημα δέν έχει χάσει τίποτα από τήν αξία του...

—Είχατε κάποτε επαναλάβει τά λόγια τού 'Αϊνστάϊν: «Αυτό πού είναι μεγαλύτεωδες είναι ό,τι τόν σύμπαν είναι κατανητό. Αυτό είναι θαρϋ από φιλοσοφικά συμπεράσματα...». 'Αλλά σεις είχατε προσθέσει: «'Αλλά αυτό πού είναι άκόμη πιό μεγαλειώδες είναι ό,τι ύπάρχει ένα δημιουργημα ίκανό νά καταλάβει αυτό τόν σύμπαν».

—Τά προσπογράφω πάντα. 'Αλλά δέν έχω πάντοτε δλόκληρη τήν άπάντηση. Τόν σύμπαν πού είχε μιá άρχή —

οί άστρονόμοι τόν φοβούνται, κοιτάζοντας με τά κολοσιαία τηλεσκοπία τους — θά έχει έπίσης ένα τέλος. "Όταν έπειτα από πέντε δισεκατομμύρια χρόνια δ' ήλιος έχοντας έξαντλήσει τά καύσιμα του θά σθήσει, ή Γή θά γίνει ένα νεκρό άστρο και ή ζωή θά έξαφανισθεί.

Τί θά έχει γίνει δ' άνθρωπος ώς τότε;

—'Αλλά, για σάς, τόν σύμπαν δέν ήταν μιá διαδοχή συμπτώσεων. 'Αντιληφθήκατε στη φύση κάτι σάν μιá σκοπιμότητα... έναν σκοπό.

—Τόν σύμπαν είναι οργανωμένο, γι' αυτό είναι νοητό. Τόν χάος δέν θά μπορούσε νά είναι. "Ότι μερικά από τά φαινόμενα τής έξελίξεως είναι άπρόβλεπτα και ό,τι συναντάμε περιπτώσεις πού δέν έχουν σύνδεση μεταξύ τους δέν ύπάρχει άμφιβολία: αλλά όταν έξετάζει κανείς τήν έξέλιξη έκ τών άνω, ή εικόνα παίρνει ένα καινούργιο νόημα: ξεκινάει από έναν κόκκο ζώντα, για νά φθάσει σ' αυτά τά έξαιρετικά πολύπλοκα πλάσματα, και ιδιαίτερα τόν άνθρωπο, πού θά ξεπεράσει τά πάντα για νά έπωμισθεί τήν τύχη τής Γής. Είναι μιá πορεία έτσι στην τύχη; "Η είναι μιá πορεία με προορισμό;

—Μερικοί άνθρωποι θά σάς πουν ό,τι ή έλευθερία δέν ύπάρχει!

—'Η έλευθερία για νά κάνουν ό,τι θέλουν, όχι! Δέν μπορώ π.χ. νά πάω άπ' έδω ώς τόν πύργο τού 'Αϊφελ πετώντας γιατί δέν έχω φτερά. Αυτά είναι τά φυσικά μας όρια. 'Αλλά όρια με θαρϋνουν έπίσης: ή ιδιοσυγκρασία μου, ή έπίδραση τού κοινωνικού μου περιβάλλοντος, τόν παράλογο... Πέρα άπ' αυτά, σάν άνθρωπος ώστόσο έχω τήν έκλογή.

Τόν ζωο δέν έκφράζει ποτέ κρίσεις αξιολογικές. 'Υπακούει σέ αυτόματισμούς, τούς όποιους δ' άνθρωπος έχει χάσει και ή άπώλεια αυτών τών αυτόματισμών είχε σάν συνέπεια τήν άπόκτηση τής έλευθερίας. "Ενα θαυμάσιο δώρο. 'Επικίνδυνο έπίσης, διότι αυτό τόν δώρο κάνει τόν άνθρωπο έναν ακροβάτη επάνω στό κενό, συνεχώς σέ

άσταθη ίσορροπία, έτοιμο πάντα νά πέσει. Κατάσταση δύσκολη, αλλά είναι μέσα στή φύση μας νά έπιτυγχάνουμε τις αντίθεσεις: Τό κοινωνικό όν και τό αντικοινωνικό, τόν άλτρουισμό και τόν έγωισμό. Τελικά ό άνθρωπος είναι ένα πλάσμα πού ζεί μέσα στήν άησυχία. "Ίσως έπειδή έχει δεχθεί πολλά...

—'Από ποιόν θά τά έχει δεχθεί;

—'Από τό Θεό, άν θέλετε. 'Από τόν 'Υπέρτατο Νοϋ πού ύπήρξεν ό δημιουργός τών πάντων, αλλά πού έμπιστεύεται τήν έξουσία του στή φύση, όπως έλεγε ό 'Αμαρ୍କ, ό μεγάλος φυσιοδίφης τόν όποιο έκτιμώ πάρα πολύ. 'Ο Teilhard de Chardin, χωρίς καθόλου νά γνωρίζει τις ιδέες του 'Αμαρ୍କ, δέν έλεγε τίποτα τό διαφορετικό: «'Ο Θεός δημιουργεί, ή φύση έκτελεί».

—'Ο Θεός ήταν στο τέρμα της έπιστημονικής σας πορείας...

—Γεννήθηκα σέ πολύ πιστό καθολικό περιβάλλον, αλλά είχα άπομακρυνθεί από τήν πίστη χωρίς ποτέ νά φθάσω στόν άθεισμό, ή πίστη έπαυσε ν' άποτελεί μέρος τών άπασχολήσεών μου κι άν έπανήλθα σ' αυτήν, αυτό έγινε δια μέσου της έπιστήμης. Είμαι από εκείνους πού πιστεύουν ότι ένας κόσμος χωρίς Θεό είναι άδιανόητος.

—'Λίγοι βιολόγοι όμολογούν κάτι τέτοιο!

—'Λίγοι τό όμολογούν, αλλά πολλοί τό παραδέχονται, διότι ό τελικός σκοπός δέν τούς διαφεύγει. Βεβαιότατα, όταν γράφουν, είναι έπιφυλακτικοί, έπειδή φαίνεται ότι είναι της μόδας νά παρουσιάζονται ότι δέν πιστεύουν στή σκοπιμότητα. Βλέπετε ότι ό σομπισμός θριαμβεύει. 'Αλλά ως μην ξεχνάμε ότι ό 'Αϊνστάϊν έφθασε νά δεχθεί αυτή τήν άνώτερη διάνοια. Καί ότι ό Planck πίστευε άποφασιστικά στο Θεό, ό Παστέρ έπίσης και πόσοι άκόμη!

—Συμμερίζεσθε τήν άησυχία εκείνων πού φοβούνται τήν άνάπτυξη της βιολογίας πού ένδέχεται ν' αλλάξει τή γενετική κληρονομικότητα;

—'Υπάρχουν στιγμές πού πολύ τό φοβούμαι κι άλλοτε πάλι λιγότερο, γιατί πολλές άπ' αυτές τις διακηρύξεις είναι ματαιοδοξίες. 'Ο άνθρωπος δέν θά μπορέσει νά κάνει ό,τι ίσχυρίζεται άκόμη και με τήν «γενετική μεγαλοφύια». Τά θακτηρίδια άμύνονται και δέν θά τό ύποχρεώσετε σείς νά εργάζονται για σας για πολύν καιρό. Είναι πολύ δύσκολο νά μεταβάλλουμε τά ζώντα όντα μέχρι του σημείου νά τό ύποχρεώσουμε νά κάνουν κάτι πού δέν είναι μέσα στή φύση τους. Αυτό λέει μιá άποψη από τήν έρευνα της επιδράσεως της γενετικής στήν κληρονομικότητα πού δέν είναι δυνατόν νά παραβλεφθεί. Πρέπει νά είμαστε προσεκτικοί. Στά χέρια τών ολοκληρωτικών κυβερνήσεων, τών κομμουνιστικών, τών ναζί, και τών κοινωνικοβιολόγων, τί θά μπορούσε νά συμβεί στόν άνθρωπο; Μιά έπιστήμη τόσο πλούσια σέ ευγενείς προσδοκίες, όπως ή γενετική, παραδομένη σέ άνάξιους ανθρώπους μπορεί νά δώσει τά μέσα ύποταγής του άτομου σέ άπάνθρωπους δογματισμούς. Φρόνιμο είναι νά προβλέπουμε τό χειρότερο και νά βρισκουμε τρόπο ώστε ή πρόδος της βιολογίας νά έλέγχεται από τήν ήθική. 'Επιστήμη χωρίς συνείδηση είναι ένας θανάσιμος κίνδυνος για τόν άνθρωπο.

—Στή δύση μιás μακρως ζωής λέτε μιλώντας για τόν έαυτό σας: «Τί ξέρει κανείς για τόν έαυτό του, για τήν προέλευσή του, για τούς μηχανισμούς της σκέψης του, για τόν προορισμό του, για τή βιολογική του εξέλιξη; Πολύ λίγα πράγματα και δέν είμαι θέβαιος για τίποτα.

—Αυτό είναι άλήθεια.

—Όυτε ό έπιστήμων ξέρει;

—Μά ναί. Μιά μέρα άκουσα ένα μεγάλο φυσικό νά λέει: «'Η ύλη, τήν μελέτησα, για μισόν αιώνα, και δέν ξέρω τί πράγμα είναι! Κι έγώ έπίσης λέω: «'Η ζωή, δέν ξέρω τί είναι!».

Μετάφρ. ΕΦΗΣ ΠΑΠΑΓΚΙΚΑ

ΑΚΤΙΝΕΣ ΜΑΡΤΙΟΣ 1985

Η ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ ΣΤΙΣ ΑΣΕΜΝΕΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΑΙΝΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΑ ΧΥΔΑΙΑ ΕΝΤΥΠΑ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ

(Κριτική θεώρηση ενός νομοσχεδίου)

Β'.

III. Μετά από την παραπάνω* κριτική της θέσεως που παίρνει το σχέδιο απέναντι στο πρόβλημα της λογοκρισίας και των λόγων που επικαλείται ή Εισηγητική Έκθεση για να υποστηρίξει τη θέση αυτή, χρειάζεται να γίνουν οι ακόλουθες διαπιστώσεις και επιστημονικές:

α) Η θέση που παίρνει το σχέδιο απέναντι στο πρόβλημα της λογοκρισίας στις αυστηρά ακατάλληλες κινηματογραφικές ταινίες είναι βασικά εσφαλμένη και επικίνδυνη, όχι μόνο για τους λόγους που αναφέρθηκαν παραπάνω, αλλά και για το λόγο ότι η θέση αυτή είναι τελείως αντίθετη με τη στάση που το Κράτος πρέπει να τηρήσει απέναντι στο κύμα του πορνό που απειλεί σήμερα να κατακλύσει τη χώρα μας.

Ενώ η στοιχειώδης λογική, για την αντιμετώπιση του κινδύνου αυτού, υπαγορεύει τη στήριξη με κάθε τρόπο των αναχωμάτων που υπάρχουν, το σχέδιο, αντίθετως, προτείνει, όχι μόνο την εγκατάλειψη, αλλά και το άνοιγμα των αναχωμάτων αυτών, ελπίζοντας πως θα κατορθώσει να περιορίσει τα κύματα που θα εισορμήσουν μέσα σε ορισμένα πλαίσια!

β) Από τη σημερινή απαγόρευση της δημόσιας προβολής των πορνό ταινιών, το σχέδιο προχωρεί στο άλλο άκρο, επιτρέποντας την ελεύθερη προβολή όλων ανεξαιρέτως των ταινιών αυτών, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων του σκληρού λεγόμενου πορνό.

Και διερωτάται κανείς. Στο διάστημα αυτό υπήρξε τόσον αλματώδης ή εξέλιξη των ήθων στη χώρα μας, ώστε να δικαιω-

λογείται η λήψη ενός τόσο προωθημένου μέτρου που μόνο σε ελάχιστες χώρες με τελείως άλλα ήθη και έθιμα από τα δικά μας έχει εισαχθεί;

Στη Γερμανία όμως, που κάθε άλλο παρά «καθυστερημένη» στο θέμα των ήθων χώρα μπορεί να θεωρηθεί, ο ποινικός νομοθέτης που καινοτόμησε με την εισαγωγή της έννοιας του πορνογραφήματος και τη διάκριση της πορνογραφίας σε «σκληρή» και «μαλακή» προχώρησε με πολύ προσεκτικά βήματα στην αντιμετώπιση των σχετικών θεμάτων.

Πρώτα απαγόρευσε τελείως τη σκληρή πορνογραφία, κι έπειτα περιόρισε τη δημόσια προβολή της μαλακής πορνογραφίας για την προστασία αυτών που δεν επιθυμούν την παρακολούθησή της⁽¹¹⁾.

Είναι πολύ χαρακτηριστικές στο σημείο αυτό οι επιστημονικές που κάνει ο καθηγητής κ. Ν. Ανδρουλάκης στο άρθρο του «Άσεμνο και ποινή σήμερα»⁽¹²⁾:

«Ο γερμανός νομοθέτης, γράφει, θέτει ως άφετηρία της ρύθμισής του τ ρ ε ι ς ύ π ο θ έ σ ε ι ς. Έν πρώτοις ότι τα μαλακά πορνογραφήματα δεν «διαφθείρουν» ούτε βλάπτουν κατά οποιοδήποτε τρόπο τους ενήλικους άτομικά και στο σύνολό τους, έπειτα, ότι αυτά τα ίδια βλάπτουν την ομαλή ψυχική ώριμανση των ανηλίκων (κάτω των 18 ετών) και τέλος, ότι η σκληρή πορνογραφία όχι μόνο, κατά μείζονα λόγο, βλάπτει τους ανηλίκους, αλλά μπορεί να παρωθήσει και σχετικά προδιαθεμιμένους ενήλικους στην τέλεση αξιόποινων πράξεων σαδιστικής βίας και παιδοφιλίας. Πλάι στις τρεις αυτές υποθέσεις ασκεί επιρροή ή σύγουρη αυτή τη φορά διαπίστωση, ότι τα πορνογραφήματα αηδιάζουν και ενοχλούν ένα πολύ μεγάλο αριθμό κοινωνιών, «προσβάλλοντας την αιδώ»

(*) Βλ. «Ακτίνες», τ. Φεβρουαρίου 1985, σελ. 49 έπ.

τους. "Έτσι ο γερμανικός Π. Κ. αφήνει κατ' αρχήν ατιμώρητη την παραγωγή, διάθεση κλπ. των μαλακών πορνογραφημάτων (πρώτη υπόθεση) με δύο εξαιρέσεις, την διοχέτευσή τους σε πρόσωπα κάτω των 18 ετών (δεύτερη υπόθεση) και την δημόσια έκθεση ή αδιάκριτη αποστολή τους (βεβαιότητα προσβολής της αιδούς και δεύτερη υπόθεση). Τιμωρεί, αντίθετα, κάθε πράξη που σχετίζεται με την απόκτηση και προώθηση σκληρών πορνογραφημάτων (τρίτη υπόθεση).

Σε σχέση με τα μαλακά πορνογραφήματα ο γερμανός νομοθέτης ά π ο δ έ χ ε τ α ι τόν πάντα υπάρχοντα κίνδυνο να περιέλθουν σε αγγλικούς και αν ακόμα προσφέρονται αποκλειστικά και με προφυλάξεις σε αγγλικούς. Σε σχέση, όμως, με τα σκληρά δεν γίνεται αποδεκτός κανένας κίνδυνος».

Σημειωτέον ότι τη ρύθμιση του γερμανικού δικαίου ακολούθησε μέχρις ένα όρισμένο σημείο και το από 31-3-1983 νομοσχέδιο του Υπουργείου Δικαιοσύνης «Τροποποιήσεις διατάξεων του Ποινικού Κώδικα...» το οποίο με τα άρθρα του αριθ. 32 και 33 που τελικά αποσύρθηκαν, απαγόρευσε, με την επιβολή αυστηρών κυρώσεων, την κυκλοφορία ορισμένων «σκληρών» πορνογραφημάτων.

Γιατί το σχέδιο το δικό μας, αφού ήθελε όπωσδήποτε να καινοτομήσει, δεν ακολούθησε την μετριοπαθέστερη και λιγότερο επικίνδυνη αυτή ρύθμιση του γερμανικού δικαίου, αλλά προτίμησε να ακολουθήσει την πιο άκραία λύση;

γ) Το σχέδιο περιέλαβε στην παρ. 2 του άρθρου 4 μια σημαντική διάταξη που λέει πώς: «Ο χαρακτηρισμός ταινίας ως κατάλληλης μπορεί να γίνει και με την προϋπόθεση της περικοπής ορισμένων τμημάτων».

Γιατί ή δυνατότητα της περικοπής αυτής δεν δόθηκε και για τις αυστηρά ακατάλληλες ταινίες, ώστε σ' αυτές ο Υπουργός να μπορεί να επεμβαίνει τουλάχιστον στις πιο εξοργιστικές περιπτώσεις;

δ) Το σχέδιο περιορίζεται στο χαρακτηρισμό ως αυστηρά ακατάλληλων ταινιών μόνο εκείνων που «περιέχουν σκη-

νές ικανές να προσβάλουν καταφανώς την αιδώ του μέσου αγγλικού», χωρίς να αναφέρει τίποτα για άλλου είδους ταινίες σαν κι αυτές π.χ. που προπαγανδίζουν τη χρήση ναρκωτικών ουσιών, ενημερώνουν για τρόπους και μεθόδους άσκησης τρομοκρατικών ενεργειών, περιέχουν σκληρές καννιβαλισμού κ.ά.

Σύμφωνα με τη δομή του σχεδίου οι ταινίες αυτές, έφόσον δεν περιλαμβάνονται στις αυστηρά ακατάλληλες, θα πρέπει να θεωρηθούν κατάλληλες, με την προϋπόθεση βέβαια της περικοπής ορισμένων τμημάτων τους κατά την πιο πάνω διάταξη.

Το πιο σωστό θα ήταν να διευρυνθεί ή έννοια των αυστηρά ακατάλληλων ταινιών, ώστε να συμπεριλάβει και τις ταινίες αυτές, στην περίπτωση όμως αυτή ο Υπουργός θα ήταν υποχρεωμένος να επιτρέψει την ελεύθερη προβολή τους σε όρισμένες αίθουσες, χωρίς καμιά περικοπή τους!

Να μια άλλη χαρακτηριστική περίπτωση που δείχνει σε ποιά άνεπιθύμητα αποτελέσματα καταλήγει ή «δέσμια» άριμοδιότητα του Υπουργού.

ε) Μια άλλη παράλειψη του σχεδίου είναι ότι, ενώ περιλαμβάνει στις ταινίες που υπόκεινται για τη δημόσια προβολή τους σε προηγούμενη διοικητικό χαρακτηρισμό και τις ταινίες βίντεο, δεν αντιμετωπίζει το γενικότερο πρόβλημα της κυκλοφορίας των βιντεοκασσετών με αυστηρά ακατάλληλο περιεχόμενο που αρχίζουν να κατακλύζουν τις διάφορες χώρες του κόσμου⁽¹³⁾ ⁽¹⁴⁾.

Οι βιντεοκασσέτες αυτές, είτε προβάλλονται στο έσωτερικό των διαφόρων βιντεολεσχών, καταστημάτων πωλήσεως ειδών βίντεο και πορνοσόπς, είτε πωλούνται ή ένοικιάζονται από τις λέσχες και τα καταστήματα αυτά.

Στην Άγγλία όλες οι κασσέτες αυτές υπόκεινται τον τελευταίο καιρό σε αυστηρή λογοκρισία, ύσες δε από αυτές περιέχουν σκληρές βίας ή σαδισμού θα απαγορεύεται να διατίθενται σε νέους κάτω των 18 χρόνων από το προσεχές καλοκαίρι, σύμφωνα με το νομοσχέδιο του βουλευτού Γκράχαμ Μπράιτ που ψήφισε όμόφωνα ή Βουλή των Κοινοτήτων.

Στή Γαλλία πάλι, όλες οι κασσέτες προ- γραφικου περιεχομένου θα φέρουν σύν- τομα την ένδειξη «X» που σημαίνει πως απαγορεύεται ή διάθεσή τους σε νέους κά- τω των 18 χρόνων.

Σήμερα στή χώρα μας ή παραγωγή, εισαγωγή και γενικά κυκλοφορία των βιν- τεοκασσετών αυτών που γίνεται με σκοπό έμπορίας κλπ. έμπίπτει στίς ποινικές δια- τάξεις των άρθρων 29 και 30 του Ν. 5060/1931, είναι αμφίβολο όμως αν ή ι- σχύς των διατάξεων αυτών θα έξακολου- θήσει και μετά την ψήφιση του νέου νό- μου. Για τó λόγο αυτό θα πρέπει τó σχέ- διο ή να διευκρινίσει πως οι παραπάνω δι- ατάξεις, δέν θίγονται από τις διατάξεις του ή διαφορετικά να περιλάβει αντίστοι- χες με τις καταργούμενες διατάξεις, γιατί άλλωθς δέν έξυπηρετεί κανένα σκοπό ή λογοκρισία στά κινηματο- γραφικά έργα, όταν οι ταινίες που απα- γορεύεται να προβάλλονται στόν κινημα- τογράφο, μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθε- ρα και να διατίθενται μάλιστα και στούς άγγλικούς, με τή μορφή των βιντεοκασε- τών.

στ) Μιά έπισήμανση θα πρέπει ακόμη να γίνει σχετικά με τή διάταξη τής παρ. 4 του άρθρου 10 του σχεδίου που άφορα τó κλείσιμο του κινηματογράφου ως παρεπό- μενη ποινή. (Γιά τις λοιπές ποινικές κυ- ρώσεις που προβλέπει τó άρθρο 10, δέν έχει να παρατηρήσει κανείς κάτι τó ιδι- αίτερο, παρόλο που αυτές διαφέρουν σε πολλά σημεία από αυτές που ισχύουν σή- μερα, γιατί παρά τήν κάποια ήπιότερη μορφή τους, δέν παρουσιάζουν σοβαρές ά- ποκλίσεις. Άλλωστε ή παρούσα έργασία δέν άποσκοπεί σε συστηματική άνάλυση και κριτική του σχεδίου από στενά νομι- κή ή νομοτεχνική άποψη).

Η διάταξη αυτή όρίζει ότι: «Τό δικα- στήριο μπορεί να επιβάλλει για κάθε πα- ράβαση των παραγράφων 1 έως 3 του άρ- θρου αυτού, όφειλόμενη σε δόλο, ως παρε- πόμενη ποινή, τó κλείσιμο του κινηματο- γράφου μέχρι τριάντα μέρες».

Η ισχύουσα διάταξη του άρθρου 11 παρ. 8 του ν.δ. 1108/1942 όρίζει τά ακό- λουθα: «Έάν αι ως άνω δαιτάξεις... έτε-

λέσθησαν καθ' ύποτροπήν, τó Δικαστήριον δύναται να άπαγορεύση τήν λειτουργίαν του κινηματογράφου επί χρονικόν διάστη- μα μέχρι δύο (2) μηνών, διατάσσον συγ- χρόνως τó κλείσιμον τούτου διά τής άρμο- δίας άστυνομικής άρχης».

Όπως προκύπτει από τήν αντιπαραβο- λή των διατάξεων αυτών, ή παρεπόμενη ποινή του κλεισίματος του κινηματογρά- φου, επιβάλλεται, κατά τó σχέδιο, για κά- θε παράβαση (άκόμα και για τήν πρώ- τη), έφόσον όμως ή παράβαση αυτή όφεί- λεται σε δόλο, ενώ ή ποινή αυτή, κατά τήν ισχύουσα διάταξη, επιβάλλεται μόνο σε περίπτωση ύποτροπής, χωρίς όμως να άπαιτείται τó στοιχείο του δόλου (θα πρέ- πει να σημειωθόη πως σύμφωνα με τή διά- ταξη τóσο του άρθρ. 11 παρ. 8 του ν.δ. 1108/1942 όσο και του άρθρου 10 παρ. 1 του σχεδίου, οι παραβάσεις των σχετικών διατάξεων τιμωρούνται έστω και αν όφεί- λονται σε άμέλεια).

Η ρύθμιση όμως αυτή που εισάγει τó σχέδιο δέν είναι έπιτυχημένη γιατί: α) προβλέπει περίπτωση έπιβολής τής σοβα- ρής αυτής ποινής και όταν ακόμη δέν έχει προηγηθεί άλλη παράβαση, ενώ εί- ναι πιο λογικό ή ποινή αυτή να έπέρχε- ται σάν συνέπεια έπανειλημμένης εκ μέ- ρους του δράστη παραβάσεως τής σχετικής διατάξεως και β) θάζει ως προϋπόθεση έπιβολής τής ποινής αυτής τó δόλο του δράστη, μια προϋπόθεση δηλ. δυσάποδει- κτη που τελικά θα όδηγήσει στήν άχρή- στευση τής παρεπόμενης αυτής ποινής που είναι τóσο άποτελεσματική για τήν περι- στολή των σχετικών παραβάσεων.

Αντίθετα ή ισχύουσα ρύθμιση, όχι μό- νο άποφεύγει τά πιο πάνω άτοπα, αλλά συνδυάζεται και με τήν διάταξη του άρ- θρου 11 παρ. 2 του σχεδίου που προβλέ- πει τήν αντίστοιχη περίπτωση τής έπιβο- λής ως παρεπόμενης ποινής τής άφαιρέ- σεως τής άδειας πωλήσεως έφημερίδων και περιοδικών από τόν παραβάτη τής δια- τάξεως αυτής «σε περίπτωση ύποτροπής».

IV. Όλες οι παραπάνω παρατηρήσεις και έπισημάνσεις άφορούν τις διατάξεις του σχεδίου που άναφέρονται γενικά στούς έγγλικούς.

Θά πρέπει όμως με ιδιαίτερη προσοχή να εξετασθούν και οι διατάξεις του σχεδίου που αναφέρονται ειδικότερα στους αγγλικούς.

Οι διατάξεις αυτές είναι δύο ειδών και αφορούν στα μέτρα προστασίας των αγγλικών πρώτα από τις ακατάλληλες κινηματογραφικές ταινίες κι έπειτα από τα χυδαία έντυπα και εικόνες.

Οι κινηματογραφικές ταινίες διακρίνονται σε ακατάλληλες για αγγλικούς που δεν έχουν συμπληρώσει το 17ο έτος και σε ακατάλληλες για αγγλικούς που δεν έχουν συμπληρώσει το 12ο έτος.

Η διάκριση αυτή θα πρέπει να σημειωθεί πως υπάρχει και στο ισχύον δίκαιο με μόνη τη διαφορά πως αντί για το 12ο δρίζεται το 13ο έτος και αντί για το 17ο το 18ο έτος.

Ακατάλληλες για αγγλικούς που δεν έχουν συμπληρώσει το δέκατο έβδομο έτος θεωρούνται κατά το άρθρο 4 παρ. 4 του σχεδίου «ιδίως οι ταινίες που με σκη- νές ή με το διάλογο:

α) περιγράφουν έγκληματικές πράξεις που είναι δυνατόν να επηρεάσουν τους αγγλικούς ή να παρερμηνευτούν από αυτούς,

β) αναφέρονται στη χρήση ή στη διακίνηση ναρκωτικών ή περιέχουν συναφείς σκηνές, εκτός αν τονίζουν κατά τρόπο σαφή τις αρνητικές επιπτώσεις τους.

γ) προβάλλουν μορφές έρωτισμού που είναι δυνατόν να διεγείρουν νοσηρά τη φαντασία των αγγλικών.

δ) παραινούν σε αντικοινωνικές εκδηλώσεις ή σε αντικοινωνική διαδίσωση, και

ε) προβάλλουν τη βία ή γεννούν αισθήματα άγωνίας, φρίκης ή τρόμου».

Ακατάλληλες για αγγλικούς που δεν έχουν συμπληρώσει το δωδέκατο έτος χαρακτηρίζονται κατά το άρθρο 4 παρ. 5 του σχεδίου «οι ταινίες που εμπίπτουν στην προηγούμενη παράγραφο, καθώς και όσες προβάλλουν έγκληματικές πράξεις γενικά, σκηνές βίαιες ή σκηνές που είναι δυνατόν να προκαλέσουν συναισθηματικό κλονισμό ή δυσμενή επίδραση στο χαρακτήρα τους».

Σε αντίθεση με την ισχύουσα διάταξη

του άρθρ. 11 του ν.δ. 1108/42 στο σχέδιο δεν καθορίζεται ποιές ταινίες θεωρούνται κατάλληλες, όρίζεται όμως κατά τρόπο πολύ περισσότερο αναλυτικό και συγκεκριμένο ποιές ταινίες θεωρούνται ακατάλληλες και μάλιστα ξεχωριστά για κάθε μία, απ' τις δύο κατηγορίες των αγγλικών.

Η ρύθμιση αυτή είναι επιτυχέστερη από την ισχύουσα, όχι μόνο γιατί είναι πιο σαφής και συγκεκριμένη, αλλά και γιατί καλύπτει όλες σχεδόν τις περιπτώσεις των ταινιών που μπορούν να θεωρηθούν ακατάλληλες για κάθε κατηγορία αγγλικών, παρέχοντας έτσι σαφείς κατευθύνσεις και συγκεκριμένα κριτήρια στις αρμόδιες επιτροπές έλέγχου.

Η όλη διατύπωσή της δείχνει ότι έχει γίνει με προσοχή και αίσθημα ευθύνης.

Μια άλλη διάταξη που δεν αναφέρεται ειδικά στους αγγλικούς αλλά ασφαλώς αφορά και αυτούς είναι η διάταξη του άρθρου 8 του σχεδίου που επιγράφεται «Χαρακτηρισμός διαφημιστικών φωτογραφιών».

Κατά τη διάταξη αυτή: «1. Οι φωτογραφίες που πρόκειται να αναρτηθούν στις προθήκες των κινηματογράφων, να αναπαρασταθούν στα πανώ, να εκτυπωθούν στα προηγούμενα ή να χρησιμοποιούνται για διαφημιστικές καταχωρήσεις στον Τύπο συνυποβάλλονται στις Έπιτροπές για χαρακτηρισμό. Οι φωτογραφίες αυτές χαρακτηρίζονται ως κατάλληλες ή ως ακατάλληλες. Κατά τα λοιπά εφαρμόζεται ανάλογα η διαδικασία που προβλέπεται στις προηγούμενες διατάξεις».

2. Ανεξάρτητα από το χαρακτηρισμό της ταινίας, δημόσια ανάρτηση, αναπαράσταση σε πανώ, εκτύπωση, διαφημιστική προβολή και κάθε δημόσια παρουσίαση επιτρέπεται μόνο των φωτογραφιών που καθαυτές έχουν χαρακτηριστεί ως κατάλληλες.

Η διάταξη αυτή είναι πληρέστερη από την αντίστοιχη της παρ. 7 του άρθρου 11 του ισχύοντος ν.δ. 1108/42, αφίνει όμως άδευκρο ένα σημαντικό σημείο, έαν δηλ. ο χαρακτηρισμός των φωτογραφιών ως κατάλληλων ή ακατάλληλων γίνεται σε σχέση με τους έγγλικούς ή τους

αγγλίκους για τους οποίους ισχύουν διαφορετικά κριτήρια.

Δεδομένου όμως ότι η δημόσια παρουσίαση των κινηματογραφικών φωτογραφιών υποπίπτει άμεσα στην προσοχή των αγγλίκων και είναι γνωστό σε όλους μας πόσο αυτοί άρεσκονται να εντυφούν στις φωτογραφίες π.χ. που παρουσιάζονται στις προθήκες των κινηματογράφων, θα πρέπει να γίνει σαφές ότι ο σχετικός χαρακτηρισμός γίνεται σε σχέση με τους αγγλίκους, σε τρόπο ώστε να μην προβάλλονται φωτογραφίες που μπορεί για τους αγγλίκους να είναι κατάλληλες αλλά για τους αγγλίκους ακατάλληλες.

Με αυτόν τον τρόπο ή διάταξη αυτή θα συνδυασθεί με τη διάταξη του άρθρου 11 του σχεδίου που αποβλέπει στην προστασία των αγγλίκων από τα χυδαία έντυπα και τις εικόνες που αναρτώνται σε χώρους προσιτούς στους αγγλίκους και θ' αποτελέσει με αυτήν μιὰ ενότητα ως προς τη ρύθμιση των δύο αυτών θεμάτων που είναι όμοια στη βάση τους.

Η διάταξη αυτή του άρθρου 11 του σχεδίου που αναφέρθηκε πιο πάνω είναι μιὰ απ' τις πιο θετικές διατάξεις που έχουν θεσπισθεί μέχρι σήμερα για την προστασία των αγγλίκων και έχει ως ακολούθως: «1. Απαγορεύεται η πώληση, ή διάθεση, ή η κατ' άλλο τρόπο διάδοση σε αγγλίκους που δεν έχουν συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας τους χυδαίων εντύπων ή εικόνων, που τείνουν στην πρόκληση σεξουαλικής διέγερσης ή προτρέπουν, άμεσα ή έμμεσα, στη χρήση ναρκωτικών ή σε αντικοινωνική διαβίωση. Επίσης, απαγορεύεται η ανάρτηση, έκθεση ή παρουσίαση, με οποιοδήποτε τρόπο, τέτοιων εντύπων ή εικόνων, καθώς και εντύπων για τα οποία έχει ασκηθεί ποινική δίωξη, εκτός αν γίνεται σε χώρους που δεν είναι προσιτοί σε αγγλίκους κάτω των δεκαπέντε ετών».

Είναι μιὰ διάταξη, ή ανάγκη θεσπίσεως της οποίας ήταν απόλυτα επιβεβλημένη, όπως προκύπτει ανάγλυφα από την Εισηγητική Έκθεση. «Τα τελευταία χρόνια, γράφει, παρατηρείται μιὰ ανησυχη-

τική αύξηση και εξάπλωση σεξοπεριοδικών που αναζητούν αναγνώστες ιδίως άνάμεσα στους νέους. Τα εξώφυλλά τους «κοσμούνται» από χυδαίες όσο και αντίαισθητικές εικόνες και οι σελίδες τους φιλοξενούν ευτελή και αποβλακωτικά κείμενα και εικόνες. Τα περιοδικά αυτά, αν και πολυάριθμα, εκδίδονται από ελάχιστα πρόσωπα, που, με διάφορες χορηγήσεις (πρόμι) που υπόσχονται στους περιπτειούχους, εφόσον τα αναρτούν σε έμφανές μέρος, έχουν κατακλύσει τους δρόμους της Πρωτεύουσας, αλλά και όλων σχεδόν των επαρχιακών πόλεων, με τα χυδαία και ακαλαίσθητα εξώφυλλα των εντύπων τους».

Δύο μόνο παρατηρήσεις θα μπορούσαν να γίνουν σχετικά με τη διάταξη αυτή:

α) "Οτι το όριο αγγλικότητας των 15 ετών που καθορίζει είναι χαμηλό και θα πρέπει να ανέβει στο 18ο έτος, το οποίο ν' αποτελέσει κοινό όριο και για τις ακατάλληλες για αγγλίκους κινηματογραφικές ταινίες, για τις οποίες προβλέπεται από το σχέδιο ως όριο το 17ο έτος.

Σημειωτέον ότι το όριο αυτό της αγγλικότητας των 18 ετών προβλέπεται τόσο από το γερμανικό, όσο και από το αγγλικό και γαλλικό δίκαιο, όπως προκύπτει από τα όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω.

β) "Οτι για να μην υπάρξει δυνατότητα καταστρατηγήσεως και για μεγαλύτερη κατοχύρωση των σχετικών με την προστασία της νεολαίας διατάξεων του σχεδίου θα πρέπει να περιληφθεί σ' αυτό διάταξη, που να όρίζει πως οι διατάξεις του σχεδίου που αναφέρονται στην προστασία της νεολαίας απ' τις ακατάλληλες γι' αυτήν κινηματογραφικές ταινίες ή τα χυδαία έντυπα και εικόνες ισχύουν ανεξάρτητα από το χαρακτηρισμό ενός έργου ως έργου τέχνης ή επιστήμης ή ως έργου που ανήκει στην πολιτιστική δημιουργία της ανθρωπότητας.

V. Τέλος, ανακεφαλαιώνοντας τις διαπιστώσεις, παρατηρήσεις και επισημάνσεις που έγιναν πιο πάνω, εισηγούμαστε τη ριζική αναμόρφωση του κρινόμενου σχεδίου νόμου με βάση τις ακόλουθες προτάσεις:

1. Να απαγορευθεί γενικά ή δημόσια

προβολή των πορνογραφικών ταινιών για λόγους γενικώτερου κοινωνικού και δημοσίου συμφέροντος και όχι μόνο προστασίας της δημόσιας αιδούς.

2. Διαφορετικά, αν δεν υιοθετηθεί ή όρθη αυτή λύση, να γίνει διάκριση των πορνογραφικών ταινιών σε ταινίες «σκληρής» και «μαλακής» πορνογραφίας και αφενός μὲν ν' απαγορευθεί τελείως ή δημόσια προβολή των κινηματογραφικών ταινιών τής «σκληρής» λεγομένης πορνογραφίας, αφεντέρου δὲ να επιτραπεί ή δημόσια προβολή των ταινιών «μαλακής» πορνογραφίας μόνο σε ορισμένες αίθουσες, όπως ορίζει το σχέδιο για τις αὐστηρά ἀκατάλληλες ταινίες.

3. Εάν το σχέδιο διατηρηθεί όπως έχει, τὸ δικαίωμα τοῦ Ὑπουργοῦ να προβαίνει σε περικοπή τμημάτων ταινιών, να ἐπεκταθεί και στις αὐστηρά ἀκατάλληλες ταινίες, όχι μόνο για να θεωρηθῶν κατάλληλες (ὅπως προβλέπει ή διάταξη τοῦ άρθρου 4 παρ. 2 τοῦ σχεδίου) ἀλλά και για να επιτραπεί ή προβολή τους ως αὐστηρά ἀκατάλληλων.

4. Ἐκτός των πορνογραφικών ταινιών, ν' απαγορευθεί ή δημόσια προβολή και των ταινιών ἐκείνων πὸν προπαγανδίζουν τή χρήση ναρκωτικῶν οὐσιῶν, ἐνημερώνουν για μεθόδους τρομοκρατικῶν ἐνεργειῶν, περιέχουν σκηνές καννιβαλισμοῦ κλπ.

5. Να δατηρηθεί ή ἀπαγόρευση εἰσαγωγῆς, προβολῆς και γενικά κυκλοφορίας βιντεοκασετῶν με πορνογραφικό και ἄλλο ἐπιλήψιμο περιεχόμενο, διαφορετικά ν' απαγορευθεί ή προβολή ή διάθεση αὐτῶν σε ἀνηλικούς κάτω των 18 ἐτῶν.

6. Να προστεθεί στήν παρ. 1 τοῦ άρθρου 8 τοῦ σχεδίου και στὸ τέλος τῆς φρά-

σεως «οἱ φωτογραφίες αὐτὲς χαρακτηρίζονται ως κατάλληλες ή ως ἀκατάλληλες» οἱ λέξεις «για ἀνηλικούς».

7. Να ἀντικατασταθεί ή διάταξη τῆς παρ. 4 τοῦ άρθρου 10 τοῦ σχεδίου με τήν ἀκόλουθη διάταξη: «Τὸ δικαστήριο μπορεί, σε περίπτωση ὑποτροπῆς, να ἐπιβάλλει ως παρεπόμενη ποινή τὸ κλείσιμο τοῦ κινηματογράφου μέχρι τριάντα μέρες».

8. Να ὁρισθεῖ ως ἐνιαῖο ὄριο ἀνηλικότητος τὸ 18ο ἔτος, τόσο στήν περίπτωση των ἀκατάλληλων για ἀνηλικούς ταινιών (ἄρθρ. 4 παρ. 4 σχεδίου), ὅσο και στήν περίπτωση των χυδαίων ἐντύπων και εἰκόνων (ἄρθρ. 11 παρ. 1 σχεδίου) και

9. Να τεθεῖ ρητὴ διάταξη πὸν να ορίζει πὸς οἱ διατάξεις τοῦ σχεδίου πὸν ἀναφέρονται στις ἀκατάλληλες για ἀνηλικούς κινηματογραφικὲς ταινίες καθώς και στὰ χυδαῖα ἐντυπα και εἰκόνες, ἰσχύουν ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ χαρακτηρισμὸ ἐνος ἔργου, ως ἔργου τέχνης ή ἐπιστήμης ή ως ἔργου πὸν ἀνήκει στήν πολιτιστικὴ δημιουργία τῆς ἀνθρωπότητος.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

(Νομικὸ Τμῆμα)

(11) Ν. Ἀνδρουλάκης, ὅλ. παραπάνω, σελ. 344 ἐπ.

(12) Ν. Ἀνδρουλάκης, ὅλ. παραπάνω, σελ. 345.

(13) Ἀπογευματινὴ, 27-1-1984: «Τὸ βιντεοπορνὸ νέος κοινωνικὸς πονοκέφαλος».

(14) Καθημερινή, 23-11-1983. «Βιντεοκασέτες κτηνώδους θίας ἔχουν κατακλύσει τή Δ. Εὐρώπη».

Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ο άνθρωπος, καθώς προχωρεί προς την ώριμότητα, θα ζητήσει να γνωρίσει το περιβάλλον, στο οποίο ζή και κινείται, και να το αντιμετωπίσει «έν αληθεία».

Η ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας ακολουθεί μια γραμμή, η οποία αφού συναντήσει το έγω προχωρεί στην συνάντηση των άλλων. Θά συμφιλιωθεί τὸ άτομο με τους άλλους, και θά αναπτύξει αρμονικές σχέσεις ή θά θρίσκειται σ' ένα συνεχή και άχαρι άγώνα με τὸ υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο; Ίδου ένα σημείο τὸ ὁποῖο παίζει κολοσιαίο ρόλο στήν εξέλιξη τῆς προσωπικότητας.

Ο νόμος τῆς ἐπικοινωνίας ἰσχύει γιά τήν ψυχική σφαῖρα ἀκριβῶς ὅπως και γιά τὸν ἄψυχο ὄργανισμό. Ὅπως ὁ ζωντανός ὄργανισμός ζή μέσα στο φυσικό περιβάλλον με τὸ περιβάλλον και ἀπό τὸ περιβάλλον, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο και ὁ ψυχικός ὄργανισμός θρίσκειται σὲ ἐπικοινωνία και ἀποτελεῖ ἕνα ὄλο με τὸν κόσμο τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Ἡ ψυχὴ ζή και ἀναπτύσσεται πάντοτε μόνο στήν συνάντηση με τὸν κόσμο.

Ο ἀνθρώπινος ὄργανισμός και τὸ περιβάλλον πρέπει νά θεωροῦνται σάν οἱ δύο πόλοι μιᾶς λειτουργικῆς ἐνότητας. Ὁλόκληρη ἡ ζωὴ εἶναι σύνολο σχέσεων και ἀλληλεπιδράσεων μεταξύ αὐτῶν τῶν δύο πόλων, πὸν στο βιολογικό πεδίο συνιστοῦν τὴν ἐνότητα «ὄργανισμός - περιβάλλον» και στο πεδίο τῆς προσωπικότητας τὴν ἐνότητα «ἐγώ - κόσμος». Ἡ ψυχικὴ ζωὴ εἶναι ὁ διάλογος μεταξύ τοῦ ατόμου και τοῦ περιβάλλοντός του, ἢ, ὅπως διετύπωσε ὁ Novalis, ψυχικὴ ζωὴ ὑπάρχει ἐκεῖ ὅπου συναντᾶται ὁ ἐσωτερικός και ὁ ἐξωτερικός κόσμος.

Μέσα στήν κοινότητα κάθε ἀνθρώπος πρέπει ν' ἀποδείξει και νά ἐπιθεβαιώσει τὴν ἀνθρώπινὴ του ἰδιότητα. Ἀπό τὶς σημαντικότερες μορφές αὐτῆς τῆς ἐπι-

θεβαιώσεως εἶναι αὐτὸ πὸν καλοῦμε προσφορά, ὑπηρεσία. Τελειότερη μορφή αὐτῆς τῆς προσφορᾶς ἐμφανίζεται ὅταν «ἀγαπᾶ ὡς ἑαυτόν».

Ἡ ἀγάπη ἀποτελεῖ τὸν πιὸ ἄξιο ἀνθρώπινο δεσμό. Ὅχι μιὰ γενική, ἰδεαλιστικὴ συμπάθεια πρὸς «τοὺς ἀνθρώπους», ἡ ὁποία ἀπαλλάσσει ἀπὸ τοῦ ὑποχρεώσεως, ἀλλὰ ἡ ἀγάπη, ἡ ὁποία συναντᾶ τὸν ἄλλο στήν καθημερινὴ πραγματικότητα, τὸν βοηθᾶ ὅταν χρειάζεται βοήθεια και αἰσθάνεται εὐγνωμοσύνη, ὅταν ὁ ἄλλος εἶναι ἔτοιμος νά ἐξυπηρετήσσει. Αὐτὴ ἡ βοήθεια δὲν εἶναι πάντοτε ὑλικὴ προσφορά. «Νά ὑπηρετεῖς τὸν ἄλλο σημαίνει νά τὸν κάνεις ὅσο γίνεται εὐτυχῆ», φθάνει νά λέγει ὁ Emil Brunner.

Θά ἦταν ἀφελές, ἀν πιστεύσουμε ὅτι ἀπέναντι στο περιβάλλον του ὁ ἀνθρώπος εἶναι πάντοτε εὐκόλο νά διατηρεῖ ἰδεώδεις σχέσεις. Στὶς σχέσεις πρὸς τοὺς ἄλλους συχνά ὁ ἀνταγωνισμός παίζει τὸν κυριότερο ρόλο. Ἀνταγωνισμός, ὁ ὁποῖος ἀρχίζει ἀπὸ τὸν κόσμο τοῦ παιδιοῦ διὰ νά γίνει τραχύτερος στὸν κόσμο τοῦ ἐνηλίκου. Ἀνῆκει στήν φύση τῆς ζωῆς ἡ πάλῃ διὰ τὴν ἐξασφάλισή της και συχνά ὁ ἀνθρώπος γιά νά καταλάβει τὴν δικὴ του θέση νομίζει ἡ διδάσκεται ὅτι εἶναι ὑποχρεωμένος νά διώξει τὸν ἄλλο. Συχνά ὁ κύκλος τῆς ζωῆς τοῦ ἐνὸς τέμνει και περιορίζει ἀναγκαστικά τὸν κύκλο τῆς ζωῆς ἐνὸς ἄλλου. Ἀλλὰ, τὸ νά ἔχει ἐπίγνωση αὐτῆς τῆς πραγματικότητας και νά προσπαθεῖ νά φέρεται κατὰ τρόπο ὅσο τὸ δυνατό περισσότερο ἀνθρώπινο εἶναι και αὐτὸ ἔργο τῆς ὄριμης προσωπικότητας στὸν κόσμο. Ἡ δαρβινικὴ διδασκαλία, περὶ τοῦ περὶ ὑπάρξεως ἀγώνα, ἐπικράτησε στήν κοινωνικὴ ἀντίληψη τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ὅμως, ὅπως θαυμάσια γράφει ὁ Jores, ὁ ἀγώνας περὶ ὑπάρξεως γιά τὸν ἀνθρώπο, ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὸν ἀγώνα τῆς εὐτυχίας.

Ο αγώνας για την αυτοσυντήρηση και την κατάκτηση και διατήρηση της θέσεώς του μεταξύ των άλλων ανθρώπων είναι μια από τις μορφές με τις οποίες ο άνθρωπος ξερχεται σε έπαφή με το περιβάλλον του. Όσο στήν σχέση προς τους συναθρώπους ο άνθρωπος δεν εμφανίζεται απλά σαν φυσικό όν που ενδιαφέρεται μόνο για την συντήρηση της ύπαρξεως και την επικράτηση, αλλά και σαν πρόσωπο, μιας αξίας και μιας οντότητας. Σαν τέτοιος άνθρωπος βλέπει τον έαυτό του όχι μόνο στον καθρέφτη της δικής του συνειδησεως, αλλά και στον καθρέφτη της συνειδησεως των συναθρώπων του.

Όταν παρακολουθούμε την στάση του ώριμου ανθρώπου απέναντι στο περιβάλλον, δεν μπορούμε να παραθλέψουμε αυτό που ο Jung ονομάζει Persona. Ο ίδιος προσδιορίζει: «Persona είναι μια συνθήκη μεταξύ του ατόμου και της κοινωνίας γι' αυτό που φαίνεται ότι είναι», «Είναι αυτό που πράγματι δεν είναι, αλλά που οι άλλοι νομίζουν ότι είναι». Με τον όρο Persona έννοούμε τον ρόλο που δίκαια ή άδικα το περιβάλλον αποδίδει στον άνθρωπο. Στην διαμόρφωση αυτού του ρόλου συμμετέχει ο ίδιος κατά κάποιο βαθμό.

Ο άνθρωπος όμως που θαδίζει προς την ώριμότητα πρέπει να γνωρίζει ποιός πράγματι είναι. Προσέχει να μην ταυτίζεται με τον ρόλο που του αποδίδει ή κοινωνία, με το επάγγελμα, την θέση, τον τίτλο του. Γνωρίζει τί αξίζει και τί δεν αξίζει, τα προσόντα του, τις δυνάμεις του, τις διαστάσεις της προσωπικότητάς του. Αναγνωρίζει τον ρόλο της Persona' ή μορφή με την οποία τον περιβάλλει ή κοινωνία διευκολύνει τον δρόμο της ζωής και συνδέει τους ανθρώπους. Δεν αποτελεί όμως δέσμευση γι' αυτόν' όταν μπορεί, οδηγεί τον έαυτό του και τους άλλους πίσω από το προσωπείο, στον πραγματικό έαυτό του.

Ένα βήμα προς την ολοκλήρωση της προσωπικότητας, συνίσταται στο να κάνει δικό της το σύνολο των μορφών της ζωής που προσφέρει ή που επι-

βάλλει το κοινωνικό περιβάλλον στο όποιο καλείται να ζήσει.

Πρώτο βήμα του ανθρώπου προς την ολοκλήρωση της προσωπικότητας είναι η συμφιλίωση με τον έαυτό του. Δεύτερο ή αντιμετώπιση του κοινωνικού περιβάλλοντος. Και τρίτη βασική φάση είναι ο περιορισμός του ανταγωνισμού μεταξύ της προσωπικής σφαίρας και των κοινωνικών μορφών της προσωπικότητας. Κατ' αυτή την φάση οι δύο σφαίρες κατορθώνουν να πλησιάσουν ή μια την άλλη στην ένότητα ενός κοινωνικού έγω, όπου το πρόσωπο δεν εμφανίζεται σαν προσωπείο (Persona), αλλά σαν έκφραση — άτελής πάντοτε, είναι αλήθεια — του ιδεώδους της προσωπικότητας.

Μέσα στα πλαίσια των σχέσεων προς το περιβάλλον περιλαμβάνεται και το θέμα της ανάπτυξεως του αίσθηματος της έμπιστοσύνης. Είναι μεγάλη υπόθεση ή έμπιστοσύνη. Όχι θέβαια άλογη έμπιστία, αλλά ή διαμόρφωση των σχέσεων κατά τέτοιο τρόπο, ώστε εκεί, όπου πρέπει να υπάρχει έμπιστοσύνη, να υπάρχει. Είναι ανάγκη να έμπνεύσουμε το συναίσθημα της έμπιστοσύνης στην άγωγή. Να στηρίξει ο νέος έμπιστοσύνη, να δώσει έμπιστοσύνη, να συνεργασθεί, ν' αποκτήσει φίλους.

Στις σχέσεις προς το περιβάλλον ο ώριμος βλέπει ν' αντικατοπτρίζεται ή ύπαρξή του, σ' αυτές αποκτά εικόνα για τον κόσμο. Υπάρχει όμως ο φόβος να νομίσει ότι εξαντλείται το ενδιαφέρον του στον χώρο αυτών των σχέσεων. Θα ήταν μια μονομερής άποψη, ή οποία υποστηρίχθηκε από πολλούς. «Μόνο ή ζωή σε σχέση με την κοινότητα, μόνο ή ζωή με το «σύ» είναι προσωπική ζωή», αποφαινεται ο Emil Brunner και είναι γνωστή ή άποψη του Martin Buber, ο οποίος βλέπει τον άνθρωπο προσκολλημένο στους συναθρώπους του.

Η ψυχολογία όμως του θάθους απέδειξε ότι πολύ συχνά το υποσυνειδητο επαναφέρει στον έαυτό του τον άνθρωπο, ο οποίος μονομερώς στρέφεται αποκλειστικά προς τα έξω. Τον είδοποιεί, λέγει ο Aeppli, ότι στον χώρο της ψυχής

του έχει ακόμη να συνάψει σχέσεις πολύ μεγαλύτερης σημασίας. Οί σχέσεις προς τὰ ἕξω δὲν εἶναι δυνατὸ ν' ἀποτελοῦν μοναδικὸ περιεχόμενο τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεως. Ἀπὸ τὴν σχέσηὴν πρὸς τὸν Θεό, τὴν σχέσηὴν πρὸς τοὺς συνανθρώπους καὶ τὴν σχέσηὴν πρὸς τὰ πράγματα ἀπουσιάζει ἡ τετάρτη σχέση, ἡ σχέση πρὸς τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τῆς ψυχῆς, ἡ σχέση πρὸς αὐτὸ πού καλοῦμε «πραγματικὸ ἑαυτό».

Ἐπὶ ὅμως καὶ ὁ φόβος τῆς ἀντίθετης στάσεως, τῆς τελείας ἀπομακρύνσεως δηλαδή τῆς ἀπομονώσεως, στὴν ὁποία συχνὰ ὀδηγεῖ ἡ ἀπογοήτευσις ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀπὸ τὴν ἐπαφὴν με τοὺς συνανθρώπους. Κάποτε παρουσιάζεται μιὰ θλιβερὴ κατάστασις, κατὰ τὴν ὁποία τὸ ἄτομον ζητᾷ τὴν μόνωσιν, κλείνεται στὸν ἑαυτὸν του, τὸ ἐγὼ σκληρύνεται, ἀποξενώνεται ἀπὸ τὸ περιβάλλον. Ἐξακολουθεῖ θέβαια νὰ ἔχει ἐπικοινωνία μὲ τὸν κόσμον, ἀλλ' αὐτὴ ἡ σχέση ἔχει χάσει τὴν λάμψιν της, ἔχει χάσει τὸ περιεχόμενον καὶ σημασίαν. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ σὰ γεγονότα τοῦ κόσμου γίνεται διαρκῶς μικρότερη, αἰσθάνεται σὰν «ξένος» ἀπέναντι σ' ὅσους τὸν περιβάλλουν.

Κάθε τί χάνει τὸ ἐνδιαφέρον του γι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐξαφανίζεται ἡ τάση γιὰ δημιουργίαν. Προσοχή τότε! «Ἐνας ἐχθρὸς ἐνεδρεῖει στὴν συνείδησιν: ἡ ἀδράνεια. Ὅχι ὅτι τὸν ἐνοχλεῖ ἡ ἐργασία του, ὄχι ὅτι τὸν ἐνοχλοῦν οἱ ἄλλοι, ἡ ζωὴ ὀλόκληρη τὸν ἐνοχλεῖ, τοῦ ἔχει γίνῃ ἀνιαρὴ καὶ ἀδιάφορη. Δὲν ξέρει τί ζητᾷ, δὲν ξέρει τί ζητοῦν ἀπ' αὐτόν. Χαμένος, χωρὶς προσανατολισμό, ἐξακολουθεῖ νὰ ζῆ καὶ νὰ ρωτᾷ: «Γιὰ τί ὅλα αὐτά;»

Καμμία ἀπασχόλησις, κανένας περιορισμός, καμμία ψυχαγωγία δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἀποσπάσει τὸν ἄνθρωπον πού ἔχει περιέλθει σ' αὐτὴ τὴν κατάστασιν. Ἀρνεῖται κάθε μικρὸ ἢ μεγάλον δῶρον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ φαίνεται παιδαριώδης ἐκείνη ἡ ἀβλαβὴς εὐθυμία, ἡ ὁποία ὡστόσο εἶναι ἀπαραίτητη. Ἀηδία γιὰ τὴν ζωὴ εἶναι τὸ κυρίαρχον συναίσθημα, ἐκεῖνο τὸ συναίσθημα πού ὁ Sartre θεω-

ρεῖ βασικὸ βίωμα στὸν κόσμον. Ἀπ' αὐτὸ τὸ σημεῖον ὡς τὴν νεύρωσιν καὶ τὴν ψυχικὴν διαταραχὴν ἢ ἀπόστασιν δὲν εἶναι μεγάλην.

Βέβαια καὶ ἡ μόνωσις ἀνήκει στὴν ζωὴν, ὁ δρόμος πρὸς τὴν ὀριμότητα περνᾷ καὶ ἀπὸ αὐτῆς. Φαίνεται κάποτε ὅτι ἡ ζωὴ ἀπομακρύνει γιὰ ὀρισμένον διάστημα τὸ ἄτομον ἀπὸ τὸν κόσμον γιὰ νὰ τὸ πλησιάσει πρὸς τὸ κέντρο τῆς ὑπάρξεώς του. Ὁφείλει τότε ὁ ἄνθρωπος νὰ δεχθεῖ τὴν μόνωσιν καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ ἐννοήσῃ τὸ θαυότερον νόημα τῆς.

Τὸ αἶσθημα ὅμως τῆς ἀποτροφῆς γιὰ τὸν κόσμον καὶ ἡ φυγὴ ἀπ' αὐτόν ἀποτελοῦν ἀνώμαλην κατάστασιν, ἀκόμα καὶ ὅταν καλύπτονται πίσω ἀπὸ τὴν ἀφιέρωσιν σὲ σπουδαῖα ἔργα.

Ὁ ἄρτιος δὲν ἀγαπᾷ καμμίαν ἀπὸ τὰς ἀκραῖες στάσεις, οὔτε τῆς τελείας ἀφοσιώσεως στὸ περιβάλλον, οὔτε τῆς φυγῆς καὶ τοῦ κλεισίματος στὸν ἑαυτὸν του. Οὔτε ἀπορροφᾷται τελείως ἀπὸ τὸν κόσμον οὔτε φεύγει σ' ἕνα ἔρημον φυσικὸ περιβάλλον. Ζῆ στὸν κόσμον — ὄχι ὅμως μόνον στὸν κόσμον. Ἀγαπᾷ τὸν κόσμον καὶ τὸ ἰδιαίτερον, ὀρισμένον περιβάλλον στὸ ὁποῖον ἀνήκει. Ἀνήκει σὲ ὀρισμένον τόπον, σὲ ὀρισμένη πατρίδα, περιβάλλεται ἀπὸ ὀρισμένον κύκλον ἀνθρώπων καὶ ζῆ μέσα σ' αὐτὰ σὰν σ' ἕνα ζεστό, ἀνετο ροῦχο.

Ἡ ἐννοία τῆς προσωπικότητος ἀποτελεῖ ἀπάντησιν σ' ὅσους προσπαθοῦν νὰ βροῦν τὴν ἰσορροπίαν μεταξὺ τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ κόσμου. Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος, ἂν καὶ ζῆ στὸν χῶρον καὶ τὸν χρόνον, ἂν καὶ ὑπόκειται στὶς μεταβολὰς τῆς ὕλης, ἀνήκει ὡστόσο σ' ἄλλη κατηγορίαν, ἡ ὁποία θρῖσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν φυσικὴν τάξιν. Ἀνήκει στὴν πνευματικὴν ἐκείνην δημιουργίαν ἀπὸ τὴν ὁποία, καθὼς ὀριμιάζει, θλέπει ὅτι αὐτὴ ἀποτελεῖ τὴν μητρικὴν του καταγωγὴν. Ἀλλὰ, ὅσο γίνεται ὀριμότερος ἐπίσης, θλέπει ὅτι ἀποτελεῖ — αὐτὴ ἡ πνευματικὴ δημιουργία — καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς του.

A. A. A.

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Στή θύμιση του Εικοσιένα.

Στή θύμιση του 1821, ή στήλη μας θέλει νά υπογραμμίσει τή συμμετοχή στο έπος τής 'Ελληνικής 'Επανάστασεως, τῶν Ἑ λ λ ή ν ω ν τ ῆ ς Δ ι α σ π ο ρ ᾶ ς. Εἶναι μιὰ σελίδα τής ιστορίας μας, γιά τήν ὁποία ἔχουν πολλά γραφεῖ, μὰ πρέπει καί περισσότερο νά μελετηθεῖ. Ἀπό τοὺς ἀνώνυμους Ἕλληνες τής διασπορᾶς, πού ἄλλοι ἔτρεξαν στὸν ἱερό ἀγῶνα τής Φυλῆς κι' ἄλλοι οἰκονομικά τὸν βοήθησαν, ὡς τοὺς Ἱερολοχίτες τοῦ Δραγατσανίου καί τοὺς ἐπώνυμους ἀγωνιστές, ὅλοι αὐτοὶ ἀποτελοῦν τήν παράταξη τῶν ἔξω τῶν ἑλληνικῶν συνόρων, Ἑλλήνων.

Γνωστή ἡ πολύτιμη προσφορά τῶν ἀδελφῶν Ἀλεξάνδρου καί Δημητρίου Ὑψηλάντη. Στὴν προκήρυξη τοῦ πρώτου μὲ ἡμερομηνία 24 Φεβρουαρίου 1821 προτρέπει ὅλους νά πάρουν μέρος στὸν ἀγῶνα, μιὰ πού εἶναι πιὰ «καιρὸς νά ἀποτινάξωμεν τὸν ἀφόρητον τοῦτον ζυγὸν καί νά ἐλευθερώσωμεν τὴν Πατρίδα».

Καί ὁ Ἄδ. Κοραῆς, πού ἦταν 73 ἐτῶν, ὅταν κηρύχθηκε ἡ Ἐπανάσταση, δὲν παρέλειπε μὲ προτροπὲς καί γράμματα καί ἄλλα ἐφόδια νά ἐνισχύει τὸν Ἀγῶνα. Ἐγραφε: «Δύναμις καί πλοῦτος χωρὶς ἐλευθερίαν εἶναι κατάρα παρὰ εὐλογία τοῦ Θεοῦ... Ἡ ἐλευθερία μόνη εὐγενίζει καί ἀληθῶς πριγκιπίζει τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων».

Ἐνῶ ἡ προσφορά τοῦ Ἱ. Καποδίστρια στὸ Γένος μας ὑπῆρξε ἀνυπολόγιστη, μιὰ καί σφραγίσθηκε καί μὲ τὴ θυσία τῆς ζωῆς του.

Σ' ὅλο τὸ διάβα τῆς ιστορίας μας, οἱ Ἕλληνες τῆς διασπορᾶς ἔδωσαν καί δίνουν δυναμικὸ παρὼν στῆς εἰρήνης τὸν καιρὸ καί στοὺς ἀγῶνες τοῦ Ἔθνους μας.

**Θὰ προσφέρει κάτι μεγάλο
τοῦτος ὁ χρόνος;**

Μὲ ἐρωτηματικὸ, πού κρύβει κάποια ἀμ-

φιβολία, θέλουμε νά ἐπισημάνουμε τὴν προβολὴ τοῦ 1985 ἀπὸ τὸν Ὄργανισμὸ Ἠνωμένων Ἐθνῶν σὰν «διεθνὲς ἔτος νεότητος».

Ὅχι, ὅτι δὲν χαίρομαστε πού ἕνας χρόνος ἀφιερώνεται στὰ νιάτα, πού αὐξάνεται τὸ ἐνδιαφέρον τῆς διεθνοῦς κοινότητος γιά τὴν κατάσταση τῆς νεότητος, γιά τὴν ἀναγνώριση τῆς σημαντικῆς συνεισφορᾶς τῶν νέων στὴ διαμόρφωση καί στὸ σχεδιασμὸ τοῦ μέλλοντος τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅλα τούτα τὰ ἐπικροτοῦμε. Μὰ δὲν βλέπουμε τὸ βάθος, πάνω στὸ ὁποῖο οἱ θαυμάσιες αὐτὲς προοπτικὲς μπορεῖ νά ἐπιτευχθοῦν. Βλέπουμε πολλὲς ὑποδομὲς: γνώση, ἐπιστήμη, τεχνολογία. Λεῖπει ὁμως: Ἡ ὙΠΟΔΟΜΗ. Ἡ πνευματικὴ, ἠθικὴ, καί μεταφυσικὴ ὑποδομὴ σὲ ἕνα μεγάλο φάσμα.

Σὲ ἐπιμέρους προσπάθειες ὑπάρχουν τὰ πνευματικὰ θεμέλια γιά τὴν προώθηση ὠραίων προγραμμάτων. Σὲ γενικώτερη ὁμως θεώρηση τοῦ θέματος, δὲν μπορεῖ νά εἶναι κανεὶς πολὺ αισιόδοξος. Ἡ ἀλληλεξάρτηση ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς παράγοντες πού ἐπηρεάζουν τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον τῶν νέων ἀνθρώπων, δὲν εἶναι τόσο ἐποικοδομητικὴ. Τὰ συνθήματα τῆς εἰρήνης, τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ, τῆς κατανοήσεως ἀνάμεσα στὸς λαοὺς, εἶναι συχνὰ θερμοπαλιστικὰ πυροτεχνήματα. Ἡ συνεργασία μεταξὺ τῶν ὀρίμων γιά τὰ θέματα τῆς νεότητος καί ἡ ὄλη τους στάση ἀπέναντι στὰ νιάτα, εἶναι πολλὲς φορὲς πολὺ ὑποβιβασμένη...

Φιλόδοξα προγράμματα ἤδη εἶναι σὲ ἐξέλιξη, πολυποικίλες εὐκαιριὲς ὀργανώνονται καί θὰ ὀργανωθοῦν γιά τὸ «διεθνὲς ἔτος τῆς νεότητος», ἀλλὰ θὰ προσφερθεῖ τὸ μοναδικό, τὸ ἀναντικατάστατο, τὸ θεϊκὸ στὴ νέα γενιά;

Προβλέψεις.

«Σήμερα ὁ κόσμος σκέφτεται μονάχα τὸν ἑαυτοῦλη του, τὴν ἄνεση καί τὴν κα-

λοπέρασή του. 'Ο τύπος, ή κοινή γνώμη, οί πολιτικοί, νύθουν άποτροφή στη σκέψη ότι πρέπει, πάντα, να αγωνίζονται...».

Οί διαπιστώσεις αυτές υπάρχουν στο νέο βιβλίο του γνωστού δημοσιογράφου και πρώην διευθυντή του περιοδικού «'Εξπρές» Ζάν Φρανσουά Ρεβέλ. Τίτλος του βιβλίου του: «'Έτσι θά τελειώσει ή Δημοκρατία».

'Ο Ζάν Ρεβέλ, πού έχει γράψει και τό βιβλίο «Ούτε Χριστός, ούτε Μάρξ», συγγραφέας χωρίς μεταφυσικά βάθρα, ώστόσο τολμάει μιá δξεία κριτική του καιρού μας, όταν γράφει με κάποια, ίσως, υπερβολή: «Στίς δημοκρατίες, όλοι, άνδρες, γυναίκες, πολιτικά κόμματα, μαζικά κινήματα, διανούμενοι κάθε είδους, κάνουν τά αδύνατα δυνατά για να θάψουν τό σύστημα μέσα στο όποιο ζούν και τό όποιο τούς επιτρέπει να έκφράζονται».

Παρ' όλη την δριμύτητα στην κριτική του, δέν πιστεύει πώς ή δημοκρατία είναι καταδικασμένη σε άφανισμό. «'Ισως θρισκόμαστε στο τέλος κάποιας περιόδου. Και δέν άποκλείεται, έπειτα από καιρό, ν' αρχίσει κάποιος νέος κύκλος».

Διαπιστώσεις, πού θά πρέπει να προβληματίζουν, μάλιστα, όσους θέλουν να ζούν σε πνευματική έγρηγορηση. Και να κεντρίζουν την αγωνιστικότητά τους, καθώς άνήκουν στην παράταξη του «καλού».

Μιά διαδήλωση

διαφορετική από τις άλλες.

Χιλιάδες διαδηλώσεις και πορείες γίνονται σ' όλα τα πλάτη και μήκη της γής. Κι' οί περισσότερες θέλουν να υπερασπιστούν δικαιώματα κοντινών ή μακρυνών συνανθρώπων. Σπάνιες όμως είναι οί διαδηλώσεις πού γίνονται «στο όνομα των άθών πού σφάζονται, χωρίς να έχουν φωνή για να μιλήσουν».

Τέτοια διαδήλωση έγινε στους δρόμους του Σύνδνεϋ. Χιλιάδες πολίτες διαμαρτυρήθηκαν για τή... «δολοφονία έκατό χιλιάδων ανθρώπων πού σφάζονται κάθε χρόνο στο δωμό των έκτρώσεων στην Αύστραλία», ενώ ή χώρα έχει ανάγκη αύξήσεως του πληθυσμού της.

'Ο επί κεφαλής της πορείας Ροβέρτος

Πάρ, τόνισε ότι «κάποιοι πρέπει να μιλήσει στο όνομα των άθών, πού σφάζονται χωρίς να έχουν φωνή για να μιλήσουν».

'Από τη Βόρειο 'Ιταλία.

«Είκοσιπέντε νέοι ιεραπόστολοι ξεκίνησαν από την Πάδουα της 'Ιταλίας για να εργασθούν στις ιεραποστολές». 'Αν ή είδηση τέλειωνε έδω, δέν θά είχε κάποιο ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Δεκάδες και έκατοντάδες ιεραπόστολοι ξεκινούν από όλα τά σημεία της γής και κατευθύνονται στις διάφορες ιεραποστολές. 'Η είδηση όμως γίνεται στη συνέχεια ιδιαίτερα έντυπωσιακή, όταν μās πληροφορεί ότι από τούς 25 νέους ιεραποστόλους οί 22 είναι λαϊκοί (γιατροί, γεωπόνοι, εκπαιδευτικοί), πού παράλληλα με τή διάδοση της θείας 'Αλήθειας, θέλουν να προσφέρουν στους ανθρώπους και τις επαγγελματικές τους υπηρεσίες. Και κάτι ακόμα: 18 από αυτούς άποτελούν άνδρógυνα, πού θέλουν να εργασθούν στις ιεραποστολές. 'Ενέα ζευγάρια... στα χνάρια 'Ακύλα και Πρίσκιλας, στα τέλη του 20ου αιώνα, είναι κάτι τό άξιο να σημειωθεί και να έξαρθει!

«Με τό πρίσμα της αιωνιότητας».

«Δέχομαι τόν θάνατο του Ξαβέριου, δέξου τον και σύ. Κάνε κουράγιο και συνέχισε την ιεραποστολή σου, διότι ό Ξαβέριος θά βρίσκεται πάντοτε κοντά μας».

Με τά λόγια αυτά ή μητέρα του ιεραποστόλου Ξαβέριου Τόρμπολι, πού δολοφονήθηκε στη Μοζαμβίκη στις 7 Αύγούστου του περασμένου έτους, ανακοίνωσε τό θάνατο του γιου της στον άλλο της γιού, τόν π. Ντάριο Τόρμπολι, πού υπηρετεί σαν ιεραπόστολος στο Πόρτο 'Αλέγκρε της Βραζιλίας.

'Η είδηση δημοσιεύτηκε στην εβδομαδιαία εφημερίδα της επαρχίας του Τρέντο. Και μās δίνει άλλη μιá ευκαιρία να υποκλιθούμε μπροστά στην πιστή μάνα, πού τά πάντα — και τό θάνατο του παιδιού της — τά βλέπει «με τό πρίσμα της αιωνιότητας».

I. Γ. Α.

ΚΑΙΝΑ ΚΑΙ ΠΑΛΙΑ ΑΚΤΙΝΕΣ

ΜΑΡΤΙΟΣ 1941

ΤΩΡΑ ΠΛΕΟΝ;

Όλοκληρωτικός ο πόλεμος, τον οποίον εξάπέλευσε εις την ανθρωπότητα ή αποστασία, έχει διαφόρους εκφάνσεις που περιλαμβάνουν όλόκληρον την ζωήν. Καί, σαν να είναι ή κορυφή της τραγικής πυραμίδος, ο «πόλεμος των νεύρων» μαινεται και αυτός εις τον πλανήτην μας και εν πολλοίς κρίνει την έκβασιν όλων των άλλων «πολέμων». Είναι και αυτό μιά από τας αντιφάσεις με τας οποίας έχει παραγεμίσει την ζωήν του συγχρόνου ανθρώπου ο περίφημος ύλιστικός πολιτισμός. Όλη ή παγκόσμιος παραγωγή εις παντός είδους ύλικά αγαθά ανηρπάγη από τον φυσιολογικόν προορισμόν της και όλη ή επιστημονική εργασία εις τὰ πεδία των θετικών επιστημών έδουλώθη, διά να σκαρωθῆ μιά πολεμική μηχανή και κατά φαντασίαν ακόμη ασύλληπτος εις τους ανθρώπους της... μιά και της ιδιότητος μας ακόμη γενεάς. Καί, ύστερα από τόσον κατακλυσιμόν εξοπλισμών, έρχονται, έπειτα, οι έπίδοξοι κατακτηται και ζητούν καταφύγιον εις το ψυχικόν πεδίον. Με τον πόλεμον των νεύρων λοιπόν ζητούν να επιτύχουν εκείνο, το οποίον οι τόσοι ύλικοί εξοπλισμοί δεν κατώρθωσαν να επιτύχουν.

Πόλεμος των νεύρων! Δηλαδή πόλεμος των ψυχικών δυνάμεων. Ψυχική δοκιμασία. Έκει κατήγησε, εις το τέλος της αναλύσεως, να αναχθῆ και ο σημερινός πόλεμος. Χωρίς την ψυχικήν κατάκτησιν, λοιπόν, ή ύλη τίποτε δεν ήμπορεί να κάμη. Ούτε καν την καταστροφήν δεν ήμπορεί να επιφέρη. Καί, του κακού ή δύναμεις,

την οποίαν μάς έφερε εις την Τῆν αυτήν της αποστασίας ή βλάσφημος επίκλησις, αφήνει, ως μάζαν αδρανῆ, τὰ εκατομμύρια των διαφόρων σιδερένιων πολεμικών τεράτων, και ζητεί να τίξη ένα στόχον, Τῆν ψυχήν. Τας δυνάμεις της ψυχῆς, και ιδίως την δύναμιν της άντοχής και της καρτερίας.

Πόλεμος των νεύρων! Καί έχει έλπίδας επιτυχίας ο πόλεμος αυτός; Ήμπορεί να φέρη αυτός τὰ αποτελέσματα, διά τὰ όποια έφάνησαν άνίκανοι ο σίδηρος και το πυρ; Ό, θεβαίως. Μερικών λαών ή πείρα το έδειξεν αυτό. Άλλά υπό μίαν προϋπόθεσιν. Ότι τὰ νεύρα, εναντίον των οποίων θα στραφῆ ή επίθεσις, είναι νεύρα του νευρικού ύλιστικού καταστήματος, του περιφημου όρθολογιστικού «πολιτισμού». Όταν, όμως, τὰ νεύρα αυτά τὰ κινη ψυχή, ψυχή με την υγείαν και την δύναμιν που δίδει ή Πίστις, τότε ο περίφημος «πόλεμος των νεύρων» οδηγεί, θεβαίως, και τότε εις την καταστροφήν, αλλά προς κατεύθυνσιν αντίθετον από εκείνην την οποίαν έπεδίωκαν όσοι εξάπέλευσαν τον πόλεμον αυτόν.

Και ο λαός ο Έλληνικός, θεμελιώσας την Ιεράν του άμυναν επάνω εις τον μόνον άρραγή θεμέλιον της Πίστεως, δίδει και απ' αυτής της απόψεως καθ' ήμέραν μαθήματα εις τους επιδρομείς και εις την ανθρωπότητα όλόκληρον. «Εγώ διαβλέπω, ότι ή ψυχολογία των Έλλήνων, είναι ή κλεις της καταστάσεως. Έφ' όσον οι Έλληνες διατηρούν το πνεύμα της Ελλάδος, ούδεν έχουν να φοβηθούν και θα είναι άήττητοι». Τα λόγια αυτά Τουρκου βουλευτου, εις προσφάτως δημοσιευθέν άρθρον του εις την «Γενῆ Σαμιπάχ», εκδηλούν την καθολικήν προσδοκίαν του κόσμου όλου. Το Πνεύμα της Ελλάδος, της Χριστιανικής Ελλάδος, ή Πίστις εις τον Κύριον των Δυνάμεων!... Μά αυτή ειχεν ήδη εκδηλωθῆ πανίσχυρος όταν εξεδηλώθη ή επίθεσις, κατά πάσαν λογικήν τρομέρά! Καί, τώρα, που ή Πίστις έδραβεύθη από την θαυματουργόν Προστασίαν, και τέτοια προστασίαν, τώρα πλέον θα χάση την Πίστιν του ο λαός αυτός;

Ἐπίκαιρα

ΝΑ ΦΥΓΗ

Η ΛΕΟΝΤΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ !

Μά, ἐπὶ τέλους, τὸ κακὸ παράγινε !

Δὲν ἐννοοῦμε τὸ κακὸ τοῦ νὰ προβάλλονται δημόσια, καὶ νὰ ὑποστηρίζονται καὶ νὰ προπαγανδίζονται ἰδέες, ἀπόψεις καὶ θεωρίες ἀστήρικτες — καὶ ὅμως ἱκανὲς νὰ καταστρέψουν τὴ ζωὴ ὅσων θὰ τις ἀκολουθήσουν. Ἐπὶ τέτοιες ἰδέες ἦταν πάντα γεμᾶτος ὁ κόσμος ! Καί, σὲ τελευταία ἀνάλυσι, μέσα στὸν ὠραῖον ἀγῶνα ποὺ καλεῖται ν' ἀναλάβῃ κάθε ψυχὴ, εἶναι καὶ ἡ μάχη τῆς ὑπεύθυνης ἐκλογῆς ἀνάμεσα στὸ ἴσιο καὶ τὸ στραβό !

Ἄλλὰ ἡ χρησιμοποίησι τῆς σκέτης ἀπάτης γιὰ νὰ κερδηθοῦν ὄπαδοί ; Αὐτὴ ξεπερνάει κάθε ὄριο πολέμου ἰδεῶν ! Κι' ὅμως κι' ἀπ' αὐτὴν ἀκόμη ὑπάρχει κάτι χειρότερο : Τὸ νὰ μὴ θέλουν, ἢ ν' ἀδιαφοροῦν, νὰ ξεσκεπάσουν τὴν ἀπάτη (αὐτὴν ποῦ, ὅπως εἶπαμε, δὲν ζημιώνει μόνον ὕλικά, ἀλλὰ σπρώχνει ἀνθρώπινες ζωὲς σὲ δρόμους ὀλέθρου) κι' ἐκείνοι ἀκόμη ποῦ ξέρον ἔπειρα γιὰ πέρα πὼς πρόκειται γιὰ ἀπάτη καί, ἔχοντας τὰ προσόντα ποῦ ἀπαιτοῦνται, εἶναι σὲ θέσι νὰ τὴν ἀποδείξουν τετραγωνικά !

Συμφωνεῖς, πιστεύω, φίλε ἀναγνώστη. Δὲν ξέρω ὅμως ἂν ἀντιλαμβάνεσαι ὅτι μὲ τὴ συμφωνία σου αὐτὴ... καταδικάζεις ἴσως καὶ τὸν ἑαυτὸ σου, κι' ἐμένα, καὶ ὅλους μας ! Γιατί πολλοί, τοῦλάχιστον, ἀπὸ μᾶς ἀνήκουμε στὴν παραπάνω δευτέρη κατηγορία, ἐκείνων ποῦ, ἐνῶ ἔχουν τὰ προσόντα ποῦ χρειάζονται, ἀδιαφοροῦν, κι' ἀφίνουν ἔτσι τοὺς ἀπατεῶνες νὰ θρι-

αμβεύουν, καταστρέφοντας ἀνθρώπινες ψυχές !

✧

Ἴσως μαντεύσατε ὅτι ἀφορμὴ στὶς παραπάνω σκέψεις δίνει ἐκείνη ἡ διαβόητη «Ἱστορία τοῦ ἀνθρώπινου γένους», σχολικὸ βιβλίο τῆς Α' Λυκείου, ποῦ ἐνῶ... ἔχει ξεσηκώσει ὅλη τὴν Ἑλλάδα σὲ διαμαρτυρίες (διάβασα μάλιστα ὅτι δόθηκε στὰ παιδιὰ χωρὶς νὰ ἔχη κἂν ἐγκριθῆ ἀπ' τὸ ἀρμόδιο ὄργανο !) δὲν βρέθηκε ἀκόμη κάποιος ἀρμόδιος (ἢ συν-ἀρμόδιος ἢ ὑπέρ-ἀρμόδιος) νὰ γλυτώσῃ ἐπὶ τέλους τὰ παιδιὰ μας ἀπὸ δαύτην !

Δὲν πρόκειται γιὰ τὴ θεωρίαν τῆς ἐξελίξεως (καὶ μάλιστα στὴν πιὸ ἀκραία καὶ χοντροκομμένη — γι' αὐτὸ κι' ἀπὸ τὰ πρῶτα τῆς ἀκόμα χρόνια ἐγκαταλελειμμένη — μορφῆς τῆς καταγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν πίθηκο), ποῦ «διδάσκεται» ἀπ' τὸ βιβλίο αὐτό. Οὔτε καὶ γιὰ τὴν ἄλλη θεωρίαν ποῦ κι' αὐτὴ δὲν κάνει καθόλου μικρότερο κακὸ, παρ' ὅλο ποῦ δὲν τὴν ἔχουν προσέξει οἱ πολλοί, δηλαδὴ τὴν «ὑλιστικὴ ἀντίληψι τῆς Ἱστορίας», σὰν θεωρία καθολικῆς ἐφαρμογῆς, ποῦ κι' αὐτὴ «διδάσκεται» ἀπὸ τὸ ἴδιο βιβλίο. Δικαιολογημένα, βέβαια, θ' ἀγανακτοῦσε κανεὶς, μὲ ποιά λογικὴ καὶ μὲ ποιά συνέπεια διάλεξαν νὰ διδάξουν στὰ παιδικὰ τῆς Α' Λυκείου τίς δυὸ αὐτὲς ἀναπόδεικτες θεωρίες, αὐτοὶ ποῦ θεωροῦν... περιττὸ θᾶρος νὰ τοὺς διδάξουν τὴ γλώσσα τους, τὴ ραχοκοκκαλιά τῆς, δηλαδὴ τ' ἀρχαία Ἑλληνικά. Ἄλλὰ κι' αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ χειρότερο ! Τὸ μεγάλο κακὸ εἶναι ὅτι κι' οἱ δυὸ αὐτὲς θεωρίες δὲν παρῶσι ζονται στὰ παι-

διὰ σάν θεωρίες, αλλά δι-
δάσκονται σάν πορίσματα
τα τῆς ἐπιστήμης!

Ἔ, ὁμολογουμένως, αὐτὸ «πάει πο-
λύ»!...

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ αἰώνας μας χαρα-
κτηρίζεται ἀπὸ μιὰν ἀπόλυτη «Ἐπιστη-
μοκρατία». Στὰ τελευταῖα πενήντα
χρόνια εἶναι ἀλήθεια ὅτι στὸ οἰκοδόμη-
μα τῆς Ἐπιστημοκρατίας αὐτῆς τρίζουν
τὰ θεμέλια, ρωγμῆς παρουσιάζονται
στοὺς τοίχους — ἀφοῦ ἔγινε πιά φανε-
ρὸ ὅτι κίνδυνος ὀλοκλήρω-
τικοῦ ὀλέθρου ἀπειλεῖ τὴν
Ἀνθρωπότητα, πού στηρίχθηκε σ' αὐ-
τήν! Ἀλλὰ τὸ οἰκοδόμημα — ἂν καὶ δὲν
στηρίζεται πιά τόσο καλὰ ὅσο στὴν ἀρ-
χή — δὲν ἔπεσε ὅμως! (Ἰδίως σ' ἐμᾶς,
ὅπου οἱ μεταστροφές δὲν γίνονται ἀμέ-
σως ἀντιληπτές). Ἡ Ἐπιστημοκρατία
ἔχει ἀκόμη μεγάλη πέρασι, δηλαδὴ οἱ
πολλοὶ τὴν ἐμπιστεύονται
ὅσο τίποτε ἄλλο, καὶ τὸ
ἐπιχειρήμα τους εἶναι βασικὰ ἀναντίρ-
ρητο: Δὲν πιστεύεις τὴν Ἐπιστήμη;
Μά!... ἄνοιξε τὰ μάτια σου καὶ κοίτα-
ξε! Ἀπλῆ παρατήρησι! Δὲν χρειάζεται
τίποτε ἄλλο, γιὰ νὰ πεισθῆς! Κι ἂν αὐ-
τὴ τὴ στιγμή πού κοιτάξεις, ἔτυχε νὰ
μὴ συμβαίῃ στὴ φύσι αὐτὸ πού θὰ σέ
πέιση, οἱ ἐπιστήμονες μποροῦν ἀπλού-
στατα νὰ κάμουν ἓνα πείραμα, νὰ δη-
μιουργήσουν δηλαδὴ τεχνητὰ τίς ἴδιες
συνθήκες, καὶ τότε θὰ ἴδῃς — καὶ θὰ
πεισθῆς πάλι — ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα θὰ
δικαιώσῃ τὸν ἰσχυρισμὸ τους.

Ἔτσι, μὲ τὰ πορίσματα τῆς Ἐπιστή-
μης ἰκανεῖς δὲν μπορεῖ νὰ διαφωνήσῃ.
Καὶ γι' αὐτὸ ὅταν κάποιος παρουσιάζει,
δήθεν, σάν πόρισμα τῆς Ἐπιστήμης κά-
τι πού δὲν εἶναι τέτοιο, δὲν εἶναι ἔνο-
χος ἀπάτης;

Καὶ νὰ πῆς ὅτι εἶναι δύσκολο νὰ ξε-
χωρίσῃ ἰκανεῖς ἂν κάτι εἶναι πραγματι-
κὰ πόρισμα τῆς Ἐπιστήμης ἢ ὄχι! Μὰ
ἔδῳ, πάρα πολλές φορές, τὸ πρᾶγμα
εἶναι ἀπλούστατο, ὀλοφάνερο, γιὰτι πα-
ρουσιάζονται σάν ἐπιστημονικὰ πορί-

σματα, θέσεις πού εἶναι ἀδύνατο,
ἀδιανόητο ν' ἀποτελέσουν τέτοια
πορίσματα τῆς Ἐπιστήμης, ἀφοῦ ἀναφέ-
ρονται σὲ θέματα ὅπου κα-
μιὰ παρατήρησι καὶ κα-
νένα πείραμα δὲν χωρᾶ-
νε, σὲ θέματα δηλαδὴ μεταφυσικῆς!

Θὰ μπορούσε ἴσως νὰ γλυτώσῃ ὁ ἔνο-
χος, ἂν ὑποστήριζε ὅτι δὲν ἦταν «ἐν γνώ-
σει». Ἀλλὰ πῶς νὰ τὸ ἰσχυρισθῆ αὐτό,
ἀφοῦ, ἀντίθετα, ... χαλάει τὸ ν
Κόσμο γιὰ νὰ μᾶς πεί-
σῃ, ὅτι εἶναι «εἰδικὸς ἐπιστήμων», πέ-
ρα γιὰ πέρα ἀρμόδιος γι' αὐτὰ τὰ θέμα-
τα; Εἶναι φανερὸ λοιπὸν ὅτι, ἀπλού-
στατα, «ἐξ ἴδιου συμφέροντος κινούμε-
νος», σκόπιμα, γιὰ νὰ ὑποστηρίξῃ κάτι
πού τὸν συμφέρει, φοράει τὸ ντύμα τῆς
ἐπιστημονικῆς ἀλήθειας στὶς μεταφυσι-
κὲς θεωρίες του — αὐτὸς πού, δήθεν,
δὲν παραδέχεται καμιὰ μεταφυσικὴ!

ΕΠΙΣΗΜΕΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΕΙΣ

«Στὴν προσπάθεια γιὰ τὴ διατήρησι
τῆς ἰδιαίτερης πολιτιστικῆς ταυτότητος
τοῦ ξενητεμένου Ἑλληνισμοῦ, πολύτιμη
συμβολὴ εἶχε καὶ ἔχει ὁ κληρικολαϊκὸς
θεσμός. Λαὸς καὶ Κλῆρος ταυτίσθηκαν
πάντα κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἀγώνων
τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρό-
πο ἐξασφαλίσθηκε ἡ ἐπιβίωσι τοῦ Γέ-
νους καὶ τῆς Θρησκείας. (...). Ὅπως
παλαιότερα στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς,
ἔτσι καὶ σήμερα, στὰ χρόνια τῆς ἐλευ-
θερίας καὶ τῆς Δημοκρατίας πού ζοῦ-
με, ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ σημαντικώτερη
ἠθικὴ δύναμι πού κρατᾶ ζωντανούς τοὺς
δεσμοὺς τῆς Ὀμογενείας μὲ τὴν Πα-
τριδα. Γιὰτι Ὁρθοδοξία καὶ Ἑλληνι-
σμός ἦταν καὶ εἶναι ἔννοιες ἄρρηκτα
συνδεδεμένες».

Δὲν εἶναι λόγια τῆς στήλης τὰ παρα-
πάνω. Ἀντιγράφονται ἔδῳ, γιὰτι ὅσο καὶ
ἂν στὴν πολιτικὴ ζωὴ τοῦ ἔθνους μας
δὲν βλέπουμε νὰ ἐφαρμόζονται οἱ ἀρ-
χὲς αὐτές, ἀλλὰ πολλές φορές οἱ ἀντί-
θετες, δὲν πρέπει νὰ παραλείψουμε νὰ
εὐχαριστήσουμε τὸν Θεὸ γιὰ τὸ παρα-
πάνω ἀπόσπασμα ἀπὸ Μήνυμα τοῦ Προ-

έδρου τῆς Δημοκρατίας πρὸς τὸ Κληρικολαϊκὸ Συνέδριο ποῦ ὀργανώθηκε τώρα τελευταία στὴν Αὐστραλία.

Θὰ τὸ ἐκτιμήσουμε μάλιστα πολὺ περισσότερο, τώρα ποῦ καὶ τὰ σωστά λόγια ἀκόμη τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων τῆς Πατρίδας μας, γίνονται ὀλοένα καὶ σπανιώτερα...

ΠΟΙΟΣ ΔΕΝ ΘΕΛΕΙ

ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟ ΤΟ ΓΑΜΟ ΤΟΥ ; ..

Πόσο θαθεῖα ριζωμένη, μέσα στὶς Ἑλληνικὲς καρδιές, εἶναι ἡ Χριστιανικὴ Πίστι, τὸ ἔδειξε ἀκόμη μιὰ φορά, καὶ τὸ δείχνει ὀλοένα στὴ συνέχεια, ἡ γελιοποίησι τοῦ πολιτικοῦ «γάμου»!

Εἶχαν χαλάσει τὸν κόσμο, οἱ «εἰσαγόμενοι» θιασῶτες του, ὅτι «καταδυναστεύεται ἡ συνείδησι ὄλου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ», ἀφοῦ ὁ Νόμος, ὑποχρεωτικά, μὲ τὸ ζόρι, στέλνει τὸν καθένα στὴν Ἐκκλησία, «στὸν Παπᾶ», ἂν θέλῃ ν' ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὸ Κράτος ὅτι ἔχει κάμει νόμιμο γάμο. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, ὕστερ' ἀπὸ τὴ θεσμοθέτησι τοῦ πολιτικοῦ, ἦταν ν' ἀποδειχθῆ ὅτι, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀλλόθρησκους κι' ὄσους ἐμποδίζονταν ἀπὸ «κωλύματα γάμου» (πού, φυσικά, οὔτε ἡ Ἐκκλησία δέχθηκε ποτὲ νὰ τοὺς παρέχῃ εὐλογία γάμου), οἱ ἄλλοι, αὐτοὶ πού, ἂν καὶ ἡ ταυτότητά τους ἔγραφε πὼς ἦταν Χριστιανοὶ Ὁρθόδοξοι, προτίμησαν τὸν πολιτικὸ «γάμο», αὐτοὶ ἀκριβῶς, οἱ θιασῶτες του, ἦταν πού... γελοιοποίησαν τὸν καινουργίοφερτο θεσμό: Τόσο λίγοι, ἐλάχιστα, ἦταν! «Πολὺς θόρυβος», κυριολεκτικά «γιά τὸ τίποτε»!

Ναί, ἀλλὰ ὄλοι ξέρουμε, ἀπὸ τὸν ἑαυτό του ὁ καθένας μας, πόσο ἀδύνατη εἶναι, μπροστὰ στὸν πειρασμό, ἡ ἀνθρώπινη φύσι. Ὑπάρχει λοιπὸν πάντοτε ὁ φόβος λιγώτεροι ἢ περισσότεροι συμπατριῶτες μας, θαφτισμένοι Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί, νὰ παρᾶσυρθοῦν,

κι' ἔτσι ἀντὶ ν' ἀπολαύσουν τὴν εὐλογία τοῦ χριστιανικοῦ γάμου, νὰ ξεπέσουν στὴν πορνεία τοῦ πολιτικοῦ «γάμου», μιὰ πορνεία μάλιστα ἀφάνταστα ἐπιβαρυνμένη, ἀφοῦ ὁ ἔνοχος ἀπαρνέεται καὶ τὴ χριστιανικὴ του πίστι. Βλέπεις, ὁ ἀγώνας γιά τὴν ἐπικράτησι τοῦ πολιτικοῦ «γάμου» εἶναι πέρα γιά πέρα εὐκολός: "Ὅχι γιά... τὰ ἠθικά ἢ ὀποιαδήποτε ἄλλα πραγματικά — ἀλλά δυσάρεκτα! — πλεονεκτήματα ποῦ παρουσιάζονται στὴν περίπτωσί του, ἀλλά — ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο — ἐπειδὴ... δὲν ὑπάρχει κανένα τέτοιο! Καὶ εἶναι γνωστὸ ὅτι παντοῦ καὶ πάντα «πλατεῖα ἢ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἢ ὁδὸς ἢ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν»!

Χρειαζέται λοιπὸν νὰ διαφωτισθῇ καὶ ὁ ὀλέων νὰ διαφωτίζεταὶ ὁ λαός, ὅτι κι' αὐτὴ ἡ «πλατεῖα πύλη» καὶ «εὐρύχωρος ὁδὸς» τοῦ πολιτικοῦ «γάμου» δὲν ὀδηγεῖ παρά στὴν καταστροφή καὶ τὴν οὐσιαστικὴν δυστυχία. Καθὼς ἐπίσης καὶ ὅτι δυστυχία φέρνει καὶ ὀποιοδήποτε παρᾶστράτημα ἀπὸ τὸ ἱερὸ συμβόλαιο τοῦ γάμου, μὲ κίνδυνο νὰ καταλήξῃ καὶ στὴν τελικὴ καταστροφή, μὲ τὸ διαζύγιο.

Ἡ διαφώτισι αὐτὴ δὲν εἶναι, θέβαια, εὐκόλο ἔργο, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ἀδύνατο. Γιατὶ ἂν ἡ ἀμαρτία ἔχει σύμμαχό της τὰ κατώτερα ἔνστικτα τοῦ ἀνθρώπου, ὑπάρχει ὁμως μέσα στὸν ἀνθρώπο καὶ ἡ συνείδησι, μὲ ἀνυπολόγιστη ἀντίρροπη δύναμι. Ὑπάρχει ἀκόμη καὶ ἡ ἐμπειρία, δική μας ἢ καὶ ἄλλων ποῦ μᾶς γίνεται γνωστή, καὶ ποῦ δείχνει καὶ στὸ λογικὸ μας ὅτι ὁ δρόμος τῆς ἀμαρτίας φέρνει στὴν καταστροφή. Ὑπάρχει, τέλος, καὶ τὸ πρῶτο καὶ κύριο, ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τὸ θαῦμα τῆς Προνοίας Του, ποῦ κάνει νὰ ξεπεταχθῆ δροσερὸ φύτρο ἀπὸ τὸν σπαρμένο σπόρο — καὶ θὰ κάμῃ ἐπίσης «νὰ πιάσῃ» καὶ «νὰ καρπίσῃ» καὶ ἡ ἀδύναμη, ἀνθρώπινη, διαφώτισί μας

Οί σκέψεις αυτές ήρθαν στο νοῦ μου καθώς πήρα καὶ διάβασα ἓνα — «ἄρτι ἐκδοθέν» — βιβλίον με τὸν τίτλον «ὁ Γάμος». Ξέρω μάλιστα πῶς ἔχουν ἐκδοθῆ καὶ ἄλλα, γιὰ τὸ ἴδιον, τόσο θαρσυσήμαντο, ἀλλὰ καὶ ἰδιαίτερα ἐπικαιρο, θέμα, ἀπὸ Κληρικούς — μιὰ ἀκόμη ἀπόδειξι ὅτι ὁ Κληρὸς μας, πού θρῖσκεται πάντα με τὸ αὐτί του στήν καρδιά τοῦ λαοῦ, ξέρει κάθε στιγμὴ τίς ἀνάγκες του καί, κατὰ τίς δυνάμεις του ὁ κάθε Κληρικός, δὲν παραλείπει νὰ κάμῃ τὸ χρέος του.

Καὶ εἶναι τόσο σπουδαῖο καὶ χρήσιμο, πέρα γιὰ πέρα ἀπαραιτήτο, γιὰ καθέναν πού σκέπτεται νὰ ἔρθῃ σὲ γάμο ἢ εἶναι ἤδη ἔγγαμος, ἓνα βιβλίον γιὰ τὸν γάμο — γραμμένον ὁμως ἀπὸ ἄξιο Κληρικό, Πνευματικό — ἐξομολόγο! Συνήθως οἱ πολλοί, καὶ ἰδίως οἱ νεώτεροι, οὔτε πού σκέπτονται ὅτι πολὺ πρέπει νὰ τούς ἀπασχολήσῃ ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἢ τῆς συζύγου καὶ ὅτι πολὺ πρέπει νὰ προετοιμασθῶν τὸν ἑαυτό τους γιὰ τὸν γάμο καὶ μάλιστα γιὰ ὅλη τὴ διάρκειά του. Νομίζουν ὅτι ἀρκεῖ ἡ φυσικὴ κλίσι πού αἰσθάνονται καὶ ὅτι δὲν χρειάζεται οὔτε ἄλλη ἔρευνα, οὔτε καμιά δική τους προετοιμασία. Ξεγελιοῦνται μάλιστα, στὴν ἀρχή, ἀπὸ τὴ φυσικὴ κλίσι πού ὁμαλοποιεῖ τίς ἀντιθέσεις, καὶ δὲν σκέπτονται κἂν οὔτε ὅτι ὑπάρχει πρόβλημα ὅταν δυὸ ἄνθρωποι πρόκειται νὰ ζήσουν ἐνωμένοι, οὔτε τί κακὸ περιμένει, τόσο τὸν ἓνα ὅσο καὶ τὸν ἄλλο, ἂν ἡ συμβίωσί τους γίνῃ προβληματικὴ...

Ἄλλ' ἄς πάρουμε κάποιον πού τὰ καταλαβαίνει ὅλα τὰ παραπάνω καὶ θέλει κι' ὁ ἴδιος νὰ σκεφθῇ, καὶ ἄλλους νὰ συμβουλευθῇ πολὺ, γιὰ τὸ μεγάλο του ζήτημα. Π ο ὕ ν ἄ κ α τ α φ ὕ γ η ;

Βέβαια, ἡ πείρα ἢ ἀνθρώπινη, καὶ ἀκόμη περισσότερο ἢ πανανθρώπινη, ἔχει πολλὰ νὰ διδάξῃ τὸν στοχαστικὸ ἄνθρωπο, σὲ κάθε ζήτημά του — καὶ σ' αὐτὸ πού μᾶς ἀπασχολεῖ, τὸν γάμο. Ὁ χ ι, θ ἑ β ε ι α, γ ι ἄ ν ἄ τ ἦ ν

ἄ ν τ ι γ ρ ἄ ψ η. ("Ἄλλωστε ποῖαν ἀπ' ὄλες;). Ἄλλὰ γιὰ νὰ φωτισθοῦν τὰ θήματά του καθὼς θὰ ψάχνῃ. Ν' ἀποφύγῃ ἓνα σωρὸ καταστάσεις πού ἔχουν ἀπειρες φορές δοκιμασθῆ, με τὰ ἴδια πάντα δυσάρεστα, ἀποτελέσματα.

Καὶ πού θὰ τὴν θροῦμε τὴν πείρα αὐτή; Στὰ γραπτὰ μνημεῖα, τὰ γραπτὰ κείμενα πού ἔχουν διασωθῆ. Τῆς Θρησκείας, τῆς Φιλοσοφίας, τῆς Τέχνης. Ἄλλὰ καὶ στὴν ἀπέραντη προφορικῇ Παράδοσι τῆς δικῆς μας Ὁρθοδόξιας, στηριγμένη, ὕστερ' ἀπὸ βασανιστικά ξεκαθαρίσματα, σ τ ἦ ν κ α θ ο λ ι κ ὴ τ ἦ τ ἄ τ ἦ ς καὶ περιχαρακωμένη μέσα σὲ ὀριακά γραπτὰ κείμενα.

Τὸ κυριώτερο, λοιπόν, εἶναι νὰ μὴν παραλείψῃ νὰ συμβουλευθῇ τὸ στοιχεῖο ἐκεῖνο πού δίνει ἀληθινὴ, πραγματικὴ, ἀξία στὸν ἄνθρωπο, ἀφοῦ ἀναντίρρητα ἔχει σημαδέψει ἀνεξίτηλα τὰ ψηλότερα ἀνεβάσματα του σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς δραστηριότητάς του, δηλαδὴ τὴ Χριστιανικὴ Πίστι. Γι' αὐτὴ τὴν τελευταία ὑπάρχει ἀληθινὸς ὠκεανὸς ἀπὸ πανανθρώπινες ἐμπειρίες εἴκοσι αἰώνων, πού δοκίμασαν ὅ λ ε ς τ ἦ ν ἴ δ ι α κ α τ ε ὑ θ υ ν σ ι, τὴ χριστιανικὴ, ἀλλὰ ὠκεανὸς — θησαυρὸς, ταξινομημένος καὶ ὠργανωμένος!

"Ὅλα αὐτά, γιὰ τὸν γάμο πάντοτε, μπορεῖ κανεὶς εὐκολὰ νὰ τὰ βρῇ σ' ἓνα σχετικὸ, χριστιανικὸ βιβλίον. "Ἄν μάλιστα προτιμῆσῃ ἓνα συγγραφέα Κληρικό — ἐξομολόγο, θὰ ἔχῃ κι' ἓνα ἄλλο, συμπληρωματικὸ καὶ ὁμοια πολύτιμο ὠφέλημα: Ὁ πνευματικὸς σ' ὅλη του τὴ ζωὴ γίνεται δέκτης τῆς πείρας ὄλων τῶν ἀνθρώπων πού ἐξωμολογήθηκαν σ' αὐτόν. Καί — κάτ' ἰδιόμοιον — ξέρει «τὰ κ ρ υ π τ ἄ τ ὶ ν κ α ρ δ ι ὶ ν» ὄλων αὐτῶν τῶν, σ υ γ χ ρ ὶ ν ω ν του, καὶ συγχρόνων μας, ἀνθρώπων!

"Ὅχι ἀπὸ πρόθεσι νὰ ὑποδείξῃ, ἢ στήλη, στὸν ἀναγνώστη αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο τὸ βιβλίον — ἀφοῦ ἀρκεῖ νὰ ἴναι χριστιανικό — ἀλλὰ μόνο ἀπὸ... αἴσθημα εὐγνωμοσύνης, θὰ σημειώσῃ ὅτι τὸ βιβλίον πού

τήν ὠδήγησε στὶς παραπάνω σκέψεις εἶναι «Ὁ Γάμος», τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Πέτρου Χριστοδουλιᾶ. Εἶναι ἄλλωστε σκόπιμο νὰ προστεθῆ στὰ παραπάνω ὅτι τὸ βιβλίο δίνει καὶ ἀπλὴ καὶ σίγουρη διαφώτισι γιὰ τὰ πολυσυζητημένα σήμερα (ἀπὸ ὀλοφάνερα ἀμαθεῖς ποὺ περνοῦνται γιὰ πάνσοφοι...), ζητήματα «τῆς ἰσοτιμίας τῶν δύο φύλων», τῆς ἔννοιας τοῦ «ἡ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα» καί, τὸ σπουδαιότερο, γιὰ τὰ θεμέλια ποὺ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ ἕναν ἀπὸ τὴν ἀρ-

χὴ στερεωμένο γάμο, γιὰ τοὺς κινδύνους ποὺ τὸν ἀπειλοῦν, καθὼς καὶ τὰ πρακτικά — ἀπὸ πείρα βγαλμένα — μέσα ποὺ μποροῦν νὰ ἐξασφαλίσουν μιὰν εὐτυχισμένη ὡς τὸ τέλος ἔγγαμη συμβίωσι.

Καὶ εἶναι κανεὶς ποὺ νὰ μὴ τὴν θέλει, αὐτὴ τὴν ὡς τὸ τέλος εὐτυχισμένη ἔγγαμη συμβίωσι;...

Π. ΚΛΩΝΑΡΗΣ

ΑΝΘΙΣΜΕΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

Καλότυχη εἶναι ἡ μυγδαλιά,
ποὺ τὸ χειμῶνα ἀνθίζει.
Μέσ' στὰ κλαδιά της τὰ πουλιὰ
φωλιές δὲ θενὰ χτίσουν,

ὁμῶς τὴν ἀνοιξη μηνῶν
τ' ὦριο τὸ καλοκαίρι,
γιὰ τὰ πουλιὰ λέν ποὺ θὰ ῥθοῦν,
γιὰ τὸ μελισσολόι.

Ἑλλάδα μου ποὺ ὀλάνθισες
μέσ' στὸ βαρὺ χειμῶνα,
ποὺ τ' ἄσπρα πέταλα γι' ἀνθούς
ἔβγαλες στοὺς χιονιάδες...

Νιφάδες κι ἀνθοπέταλα
στριφογυρνοῦν οἱ ἀνέμοι,
σὲ θάλασσεσ, σὲ πέλαγα,
σὲ κάμπους καὶ σὲ χῶρες.

Σταυρὸς καὶ Φῶς κι Ἀνάσταση
εἶναι τὸ μήνυμά σου,
καὶ θὰ τὸ ποῦν κι οἱ σταυραῖτοι
ἀπ' τὶς κορφές ὡς τ' ἄστρα,

καθὼς σὺ γύρω τὸ σκορπᾶς
σ' ἀνθρώπους καὶ στὰ Ἔθνη.
Σπαθιοῦ καὶ λόγου κι ἀνδρεῖᾶς,
τὴ λεβεντιὰ τὴ χάρη,

τὴν εἶδανε, τὴν εἶπανε,
μέσ' στῶν καιρῶν τὴ δίνη,
κι ἦρθ' ἡ ὥρα πάλι νὰ τὸ ποῦν:
τὴ λένε Ρωμοσύνη!

Α. ΣΤΑΥΡΙΤΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

«ΥΠΕΡΟΧΑ, ΚΙ ΟΜΩΣ
ΕΙΝΑΙ ΠΑΙΔΙΑ!»

Κύριε, Διευθυντά,

Ο άποδός της έρχεται ακόμα. Μά ή πράξη έγινε στις τελευταίες μέρες του περασμένου χρόνου. Από μικρούς μαθητές και άπευθυνόταν σε ξενητεμένους.

Πρόκειται για ένα γράμμα που έστειλαν σε άποδήμους οί μαθητές και οί μαθήτριες της Γ' τάξεως του έκτου Δημοτικού Σχολείου 'Αγίων 'Αναργύρων 'Αθηνών. Κι έλεγε τό γράμμα αυτό:

«'Αξιότιμε κύριε,

1) Σε λίγες μέρες γιορτάζουμε τη γέννηση του Χριστού μας και

2) Σήμερα στο μάθημα που διαβάσαμε λέει: «Ρωτήστε τόν ξενητεμένο, που όνειρεύεται ένα κομμάτι γαλανού ούρανού της πατρίδας, μιά συκιά στο φράχτη του κήπου, μιά καλύβα, ένα σταυρό στο κοιμητήρι, κάποιο άγαπημένο πρόσωπο, τόν καπνό που ανεβαίνει από την καμινάδα του σπιτιού του, που τά ζωντανεύει όλα στην φαντασία του και νοσταλγεί Πατρίδα, αυτός θά σας πεί τί είναι Πατρίδα».

Μέ τις δυό αυτές σκέψεις οί μαθητές και οί μαθήτριες της Γ' τάξεως του έκτου Δημοτικού Σχολείου 'Αγίων 'Αναργύρων 'Αθηνών, σας στέλνουμε μαζί με την άγάπη μας, τις θερμές εύχές και τη λίγη συντροφιά μας με τις φτωχές αυτές λέξεις. Εύχόμαστε ό Χριστός να σας συντροφεύει σ' όλη σας τη ζωή. Χρόνια πολλά και καλά. Χαρούμενες Γιορτές».

'Η άπάντησε έφθασε για την τόσο άνωθρώπινη, ζεστή αυτή πράξη, στους μικρούς μαθητές. Είναι συγκινητικά γράμματα από την Αυστραλία, την 'Αμερική κι άλλου, που συχαίρουν τούς μικρούς έπιστολογράφους και τούς εύχαριστούν για την πρωτοβουλία τους.

«Υπέροχα, κι όμως είναι παιδιά», έγραψε καθημερινή έφημερίδα, σχολιάζοντας την ώραία τους αυτή έκφραση άγάπης στους άποδήμους...

Μετά τιμής

Γ. Κ.

300 ΧΡΟΝΙΑ ΜΝΗΜΗ

ΙΩΑΝΝΗ ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΥ ΜΠΑΧ

Κύριε Διευθυντά,

Σημαδεύουν την ιστορία κάθε τόσο, ή παρουσία γεγονότων και μεγάλων έμφανίσεων που φωτίζουν και εμπνέουν, διδάσκουν και διαγράφουν σελίδες έπιπέδου σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής.

"Ετσι ή γέννηση του 'Ιωάννη Σεβαστιανού Μπάχ τό 1685, ένός έκ τών μεγαλύτερων μουσικών πνευμάτων της ιστορίας, καθιερώνει μιά κατάσταση για μνήμη της μεγάλης αυτής προσωπικότητας.

Τά αγάλματα, οί βιογραφίες, οί δίσκοι που γίνονται και έκτυπώνονται σ' όλο τόν κόσμο, για να διαγράφουν τη μορφή αυτή της ιστορίας που λέγεται Μπάχ, δέν είναι ικανά να παρουσιάσουν αυτόν σε όλη του την πληρότητα, άν δέν ύπάρξει κάποια συνέχεια, ώστε συνεχώς να γνωρίζεται ένας τέτοιος κολοσσός της μουσικής τέχνης.

Τό πλούσιο έργο του άποτελεί μεγίστη πηγή μουσικής έμπνεύσεως.

Τά όρατόρια «πάθη κατά 'Ιωάννην», τά «πάθη κατά Ματθαίον», ή «Γέννηση», τό πασχάλινο όρατόριο, οί τριακσίσις περίπου θρησκευτικές καντάδες για τις γιορτές και Κυριακές όλου του χρόνου, οί πέντε λειτουργίες, τά δοξαστικά, ή δημιουργία μουσικής δωματίου και άλλα πολλά μουσικά έργα, πασίγνωστα σ' όλο τόν κόσμο, είναι μιά προσφορά μοναδική και εύλαστική στη θρησκευτική πίστη του ανθρώπου, στον έκκλησιαστικό χώρο και στον Θεό.

Αυτός είναι ό Μπάχ. Μορφή πλούτου και σοφίας από τις μεγαλύτερες στο χώρο της Μουσικής.

Στην πόλη της Λειψίας φιλοξενήθηκε στο περισσότερο μέρος της ζωής του, άναγκαζόμενος και να εργάζεται χωρίς να άναγνωρίζεται όπως του άξιζε.

"Η ζωή του έν όλίγοις ήταν πολυτάραχη και δύσκολη. Προερχόταν από μουσική οίκογένεια. "Εμεινε όρφανός από 10 έτών, για να άνατραφεί τελικά από τόν άδελφό του. "Εμελέτησε έλληνική και λατινική φιλολογία, ιστορία και γεωγραφία. Στο τέλος έμεινε τυφλός.

"Ετσι, ή άνθρωπότητα εύθύησε στην ιστορία της να γράψει ακόμα ένα μεγάλο όνομα, άστέρι πρώτου μεγέθους, πραγματικών άρχοντα, μεγάλο και μεγαλοφυή της Μουσικής τέχνης, που προσέφερε την μεγαλοφυία του στη θρησκευτική πίστη.

Π. Ι. ΣΑΜΑΡΤΖΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

JACQUES ELLUL: «ΟΙ ΑΓΩΝΕΣ
ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ»

Ο Jacques Ellul είναι ένα από τα μεγαλύτερα πνεύματα του αιώνα μας. Η σκέψη του δημιουργεί ένα έργο εξαιρετικά μεγάλο, αφού έχουν δημοσιευθεί 38 θιβλία και 600 άρθρα του. Από σαράντα χρόνια τώρα εκτείνεται γύρω από δύο άξονες. Στόν πρώτο τοποθετείται μία ογκώδης εργασία που αφορά τὸ Ρωμαϊκό δίκαιο, τὴν ἱστορία τῶν θεσμῶν, τὸ ἀνθρώπινο καὶ κοινωνικό παιχνίδι τῆς πόλης καὶ τῆς σύγχρονης τεχνικῆς, μελέτη που περιλαμβάνεται σὲ ἀξιόλογες πραγματείες. Στόν δεύτερο ὑπάρχει μία μελέτη περὶ ἠθικῆς τῆς ὁποίας ἡ «Ἠθικὴ τῆς ἐλευθερίας» ἀποτελεῖ τὴν κύρια ἀρθρωση. Οἱ δύο πρώτοι τόμοι αὐτῆς τῆς «Ἠθικῆς» ἐκδόθηκαν τὸ 1973 καὶ 1975. Ὁ τρίτος, με τίτλο «Οἱ ἀγῶνες τῆς ἐλευθερίας» ἐκδόθηκε πρόσφατα. («Les combats de la liberté». Ἐκδόσεις Le Centurion - Labor et Fides).

«Οἱ ἀγῶνες τῆς ἐλευθερίας»: αὐτὸς ὁ τίτλος σὸ μεγάλο λευκὸ ἐξώφυλλο φέρνει σὸ νοῦ τὴ λάμψη τῶν μεγάλων ἱστορικῶν μαχῶν. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ξεγελασθοῦμε· οἱ μάχες γιὰ τὶς ὁποίες πρόκειται ἐδῶ δὲν ἀποτελοῦν ἐποποιία ἢ μιὰ σειρά ἀπὸ ἀξιόλογα παραδείγματα· εἶναι τὸ ἀντικείμενο μακρὰς σκέψης διατυπωμένης σὲ δώδεκα κεφάλαια, πού εἰσδύει στὴ συμπεριφορά, τοὺς τύπους καὶ τὰ σημερινὰ προβλήματα με ξεχωριστὴ δξύτητα καὶ ἐκπληκτικὴ ζωηρότητα πνεύματος.

Μάχες κατ' ἀρχὴν ἐσωτερικὲς κάθε ἀνθρώπινου ὄντος.

Ἐὰν φιλόσοφος εἶναι ὁ ἀνθρώπος πού κατ' ἀρχὴν θέτει ἐρωτήματα πίσω ἀπὸ τὶς παραδεδεγμένες ἰδέες, ὁ Jacques Ellul εἶναι ἀκριβῶς ἕνας φιλόσοφος, ἀφοῦ δὲν σταιματᾷ μέχρις ὅτου ἀπογυμνωθοῦν οἱ ψευδαισθήσεις τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνακαλυφθῆ ἡ πραγματικὴ ἐλευθερία. Καὶ καθὼς τοποθετεῖται σὸ φῶς πού τοῦ φέρνει ἡ Ἁγία Γραφή, ὁ φιλόσοφος γίνεται θεολόγος, τοποθετώντας τὴν ἀποκάλυψη τῆς ἀλήθειας σὸ ἴδιο τὸ κέντρο τῆς Χριστιανικῆς Ἀποκαλύψεως.

«Οἱ μάχες τῆς ἐλευθερίας» εἶναι πρῶτα ἐσωτερικὲς σὲ κάθε ἀνθρώπινο ὄν. Γιατὴ οἱ περιορισμοὶ μας εἶναι ἀπειροί, ἀκόμη κι ὅταν δὲν τὸ ξέρουμε. Αἰχμάλωτος τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῆς αὐτάρκειάς του,

καταπιεστῆς καὶ καταπιεζόμενος, αἰχμάλωτος τῶν ἔργων του ὅσο καὶ τῶν ὀνείρων του, αὐτὸς εἶναι ὁ ἀνθρώπος, καὶ ὁ «μοντερνισμὸς» δὲν κάνει παρὰ νὰ ἐκσυγχρονίζει τὰ ἐσωτερικὰ κλουδιά του. «Ἀδιάκοπα ἡ κοινωνία, ἡ πολιτικὴ, ἡ ἐργασία, ἀκόμη καὶ ἡ σεξουαλικότητα, ξεαναφτιάχνουν τὸν ἴσθ τῆς ἀνάγκης· οἱ ἀνθρώποι εἶναι αἰχμάλωτοι τῆς στὴν καθημερινὴ ἀσκηση τῆς κοινωνικῆς τους ζωῆς, τῆς μορφωτικῆς, τῆς ἐπαγγελματικῆς, τῆς οἰκογενειακῆς, πιασμένοι σὸ παιχνίδι τῶν φιλοδοξιῶν, τῶν ἰδεολογικῶν πιέσεων, τῶν στερεοτύπων γιὰ τὴ γυναίκα, τὸ ζευγάρι, τὸ παιδί...».

Ξένοι καὶ ταξιδιώτες σ' αὐτὴ τὴ γῆ.

Γιὰ νὰ θγοῦν ἀπὸ τὶς καταστάσεις δουλείας, χρειάζεται ἡ ἐλευθερία νὰ ἔλθει ἀπὸ ἄλλου, ἀπὸ κάποιον πού νὰ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ σύστημα. Ὁ Χριστὸς φέρνει αὐτὴ τὴν ἐλευθερία τὴν ἱκανὴ νὰ ἐμφανισθῆ στόν ἱστορικό χώρο τῆς ἀναγκαιότητας. Τὴ φέρνει πρῶτα σὸ μυστικό χώρο τῆς καρδιάς, ἀπελευθερώνοντας τὴν, μόλις ἀνοίχτει σ' Αὐτόν, ἀπὸ ἕνα ἄρπαγμα, πού δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ ἐκεῖνο τῶν εἰδώλων με τὰ ποικίλα πρόσωπα, ἀπόλυτα ψεύτικων, πού τὴ σφίγγουν με χίλιες ἀλυσίδες.

Ὁ Ellul περιγράφει τὶς διάφορες μορφές τοῦ «ἔχω» καὶ τὸ ξεγέλασμά τους. Γιατὴ, ψεύτικη εἶναι ἡ ἐλευθερία πού νομίζουμε ὅτι μποροῦν νὰ δώσουν τὰ πλούτη. «Ὅσο περισσότερο ὁ ἀνθρώπος κατακτᾷ τὸν κόσμο τόσο περισσότερο ἀλλοτριώνεται».

Ὅχι λιγότερο ἀπατηλὴ εἶναι ἡ μεταβολὴ πού νομίζουμε ὅτι φέρνουμε στὴν ἀνθρώπινη κατάσταση με μιὰ μεταβολὴ στούς θεσμούς, στὴν οἰκονομία, στὴν πολιτικὴ· αὐτὴ ἡ ψευδαίσθηση μάλιστα, λέγει ὁ Ellul εἶναι «τὸ χειρότερο ἀπὸ ὅλα τὰ σύγχρονα ψέματα».

Στούς ἀνθρώπους πού «ἔχουν ριζώσει στὰ πλοῦτη», εἶτε εἶναι πλούσιοι εἶτε τὸ ἐπιθυμοῦν νὰ εἶναι, τὸ Εὐαγγέλιο ἀπευθύνει μιὰ ἐκκλήση γιὰ ξερίζωμα. Δὲν ὑπάρχει χριστιανικὴ ζωὴ χωρὶς αὐτὸ τὸ ξερίζωμα πού ἀκολουθεῖται ἀπὸ μιὰ ἀναχώρηση.

Τὴν ἀναζήτηση τῆς «Βασιλείας» πού εἶναι συγχρόνως θησαυρὸς, μαργαριτάρι, πηγὴ καὶ ἄλλας, ὁ Χριστὸς ἔκανε πρῶτη-πρῶτη φροντίδα μας καὶ ὅλα τὰ ἄλλα δίνονται πρόσθετα.

Στὸ δένδρο ἐνὸς ἔργου, ὁ πολιτικὸς κλώνος.

Ὁ κριτικὸς ποῦ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ παρουσιάσει αὐτὸ τὸ θιβλίον σὲ περιορισμένη ἔκταση μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ μὲ μιά γάτα ποῦ ἀναρριχᾶται σ' ἓνα δένδρο. Ἀρπάζεται πρῶτα ἀπὸ τὸν κορμὸ, κολλάει ἐπάνω του, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ μπορεῖ νὰ τὸν ἀγκαλιάσει σ' ὅλο του τὸ φάρδος· μὲ τὴ βοήθεια τῶν νυχιῶν της προχώρησε· καὶ νάτην σαστισμένη μπροστὰ στὸ πλήθος τῶν κλώνων, τῶν μικρότερων κλαδιῶν, τῶν φύλλων. Γιατὶ ὁ Jacques Ellul φροντίζοντας πάντοτε ν' ἀπομυθοποιεῖ τις πραγματικότητες καὶ νὰ τοὺς δίνει τὸ ἀληθινὸ τους νόημα ἀπέναντι στὴν ἐλευθερία, στὸ θιβλικὸ φῶς, μελετᾷ λεπτομερῶς τὴν ἐργασία καὶ τὴν ἀποστολή, τὴν υποτιθέμενη σεξουαλικὴ ἀπελευθέρωση, καὶ τις παγίδες της, τὴ σχέση της γυναικίας μὲ τὴν ἐλευθερία:

«Ἡ γυναίκα, παύοντας νὰ εἶναι ἀντικείμενο, πολυτέλεια ἢ ὄργανο, ὑπέρτρια καὶ «τελευταία ἀποικία τοῦ ἀνδρα», ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μὴ γίνῃ «ἀνδρικό ἀντίγραφο», ἀλλὰ νὰ ἐξασφαλίζει τὴν κινητοποίηση τῶν βασικῶν της ἀξιών, κρατᾷ σήμερα τὴν ἀπάντησιν στὴν ἀλλοτριώσιν μας».

«Ἄς σταθοῦμε γιὰ λίγο στὸν κλώνο τῆς πολιτικῆς, τουλάχιστον στὴν ἀρχή του. Ὁ Ellul ἀνατρέπει τὴν πλάνη ποῦ συνίσταται στὸ νὰ βλέπουμε στὸ φιλελευθερισμὸ ἢ στὸ σοσιαλισμὸ ἓνα εἶδος «ἐνσάρκωσης τοῦ Χριστιανισμοῦ». Καταγγέλλει μιά πολιτικὴ ποῦ νομίζουν ὅτι συνάγεται ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή — ἢ ἀπὸ τοὺς προφήτες — διακηρύττοντας ὅτι εἶναι μὲ «τὸ μέρος τῶν πτωχῶν» καὶ ἐκείνων ποῦ διατείνονται ὅτι τοὺς ἐξυπηρετοῦν.

Βέβαια οἱ πτωχοὶ κατέχουν «κεντρικὴ θέση» στὴν Ἁγία Γραφή καὶ ὁ Χριστιανισμὸς εἶναι ἐπαναστατικὸς μὲ τὴν ἔννοια ὅτι ἐπιβάλλει συνεχῆ ἐπανεξέταση τῆς ὑπαρχούσης καταστάσεως, ὅτι εἶναι μιά ζύμη σὲ συνεχῆ κίνηση. Ἄλλὰ διαφορετικὲς εἶναι οἱ ἐπαναστάσεις ποῦ προετοιμάζονται καὶ ξεκινοῦν σὰν πραγματικὲς

«βαθελικὲς ἐπιχειρήσεις τοῦ ἀνθρώπου ποῦ δὲν θέλει νὰ δέχεται τὸ μέλλον του ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ δημιουργεῖ μιά νέα κατάσταση καταπίεσης, σκλαβιάς, ἀνελευθερίας...».

Τὸ Εὐαγγέλιο στὸ σχῆμα τῆς πάλης τῶν τάξεων δὲν εἶναι πιά τὸ Εὐαγγέλιο.

Ἐπίσης ὁ Ellul ἀποδοκιμάζει τὴν παραίτηση ποῦ ἐνυπάρχει στὴν α-πολιτικὴ. Χωρὶς ἀμφιβολία μερικὲς παρατηρήσεις τοῦ μᾶς κάνουν νὰ τὴν σκεφθοῦμε, ἂν τις πάροουμε μεμονωμένα. Αὐτὸ ποῦ ἀναφέρει ἀπὸ τὸν Dietrich Bonhoeffer εἶναι γι' αὐτὸ τὸ θέμα τυπικὸ: «Ποιὸς μᾶς λέει ὅτι ὅλα τὰ σύγχρονα προβλήματα πρέπει καὶ μποροῦν νὰ ἑροῦν τὴ λύση τους; Μήπως τὰ ἄλυτα προβλήματά μας εἶναι σπουδαιότερα γιὰ τὸ Θεὸ ἀπὸ τὴ λύση τους, γιὰ νὰ μᾶς ὑπενθυμίζουν τὴν ἀνθρώπινη ἀμαρτία καὶ τὴ θεία λύτρωση;».

Ἐπιθεωπιώνοντας αὐτὲς τις γραμμὲς, ὁ Ellul προλαμβάνει τοὺς κριτικούς. «Τὸ ἀπλὸ γεγονός, γράφει ὁ Ellul, νὰ ὁμολογῆ κανεὶς τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ μόνον Κύριο σὲ μιά χώρα, ποῦ ἡ κυβέρνησιν της εἶναι αὐταρχικὴ, εἶναι πολιτικὴ τοποθέτησις, ὅπως τὸ ἀποδεικνύει ὅλη ἡ ἱστορία τῶν διωγμῶν καὶ, εἴτε στὴν ἐποχὴ τοῦ Καίσαρος ἢ τῶν νεώτερων δικτατόρων, τῆς δεξιᾶς ἢ τῆς ἀριστερᾶς, εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἴδιο πράγμα».

Ἐξ ἄλλου, ἡ πολιτικὴ ἔχει κατακλύσει ὅλες τις ἀπόψεις τῆς ζωῆς μας. Τὸ νὰ ρωτᾶμε ἂν πρέπει νὰ μετέχουμε εἶναι ἓνα ψεύτικο ἐρώτημα, γιὰτὶ μετέχουμε «χωρὶς τὴ συγκατάθεσιν μας», σὰν ἀπὸ συνέπεια μιᾶς ἀνάγκης. «Τὸ μόνον ἐρώτημα εἶναι νὰ γνωρίζουμε πῶς μετέχουμε, πῶς ἐκδηλώνουμε τὴ χριστιανικὴ μας πίστη», σὲ πράξεις ἐλευθερίας ἀπόφασις, μὴ καθοδηγούμενης, πραγματοποιούμενης ἀπὸ καθέναν ἀπὸ μᾶς μὲ δική του εὐθύνη, χωρὶς ἐγγύση ἢ κάλυψη. Ὁ Ellul προσπαθεῖ ν' ἀπαντήσῃ.

JEROME GERMONT

Μετάφρ. Κ. Δ. ΣΠΗΛΙΩΤΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἱδιοκτῆτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύστη 14, 105 61 Ἀθῆναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντὴς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατρίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθῆναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Βλ. Δ. Σταματόπουλος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθῆναι. Τιμὴ τεύχους δρχ. 30. Ἐτήσια συνδρομὴ, ἐσωτερικοῦ δρχ. 300, ἐξωτερικοῦ δολ. 10. Ἡ διεύθυνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύσῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν της οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα, δημοσιεύματα, ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελία ἐντύπων ἐν γένει καὶ βιβλιοκρισίαι δὲν δημοσιεύονται.

Τόπος ἐκδόσεως: Ἀθῆναι, Μάρτιος 1985

ΔΗΜ. ΚΩΤΣΑΚΗ

Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

1. Τὸ σύμπαν, ἡ ζωὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος. Δρχ. 180.
2. Ἡ προέλευσις τῆς ζωῆς καὶ ἡ ἐπιστήμη. Δρχ. 180.
3. Οἱ πρωτοπόροι τῆς ἐπιστήμης καὶ ἡ γένεσις τοῦ κόσμου.
Δρχ. 180
4. Ἡ κοσμοθεωρία τοῦ ὕλισμοῦ. Δρχ. 180.
5. Εἴμαστε μόνοι στὸ Διάστημα; Δρχ. 220.
6. Τὸ Ἄστρον τῆς Βηθλεὲμ καὶ ἡ ἐπιστήμη. Δρχ. 150.
7. Αἰτιότης καὶ ἐλευθερία βουλήσεως. Δρχ. 180.
8. Τὸ μεγάλο πρόβλημα: Θεὸς καὶ κόσμος. Δρχ. 220.
9. Διδάσκαλοι τοῦ Γένους καὶ Ἀστρονομία (1453-1821).
Δρχ. 220
10. Ἀστρονομία καὶ Ἀστρολογία στὸ Βυζάντιο. Δρχ. 180
11. Ἡ Ἐξαήμερος κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον
καὶ τὴν ἐπιστήμη. Δρχ. 180
12. Τὸ ἀστρονομικὸ Σύμπαν: Δημιουργία ἢ τύχη;
Δρχ. 220
13. Τὸ φυσικὸ κοσμοεἶδωλο τῆς κλασικῆς Ἑλλάδος.
Δρχ. 150.
14. Διαστημικὲς ἔρευνες - Ζωὴ σὲ ἄλλους πλανῆτες; 180
15. Πῶς ἐλέπει σήμερα ἡ Ἐπιστήμη τὸ Σύμπαν;
Δρχ. 200

ΕΚΤΟΣ ΣΕΙΡΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΞΗΣ:

- Κοσμολογία - Ἡ δομὴ καὶ ἐξέλιξη τοῦ Σύμπαντος, 1984
-(μετὰ τοῦ καθηγ. Γ. Κοντοπούλου) 2α ἔκδοση. Δρχ. 850
- Νέοι ὁρίζοντες στὴν Ἀστρονομία. Δρχ. 700
- Συγκρότησις τοῦ Σύμπαντος. Δρχ. 180
- Τὰ μεγάλα σύγχρονα τηλεσκόπια καὶ ραδιοτηλεσκόπια.
Δρχ. 180
- Ἡλιακὸ σύστημα. Δρχ. 550
- Ἀστέρες. Δρχ. 500
- Ὁ Δαρβῖνος καὶ ἡ ἀλήθεια, 1983, Δρχ. 50
- Ὁ ὕλισμὸς ἄλλοτε καὶ σήμερα, 1983. Δρχ. 50
- Πυρηνικὴ ἐνέργεια καὶ χριστιανικὴ πίστις, 1984 Δρχ. 50
- Τὸ αἰώνιο ἐρώτημα: Φιλοσοφία καὶ Φυσικὴ ἀπαντοῦν.
1984, Δρχ. 50

Βιβλιοπωλεῖον «ΖΩΗ», Καρύτση 14, 105 61 Ἀθῆναι

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ
ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ
ΜΟΔΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΜΙΑ ΕΛΠΙΔΑ:
Ο ΑΡΤΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Υ Π Ο
ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗ
Ψυχιάτρου

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μέρος Πρώτο
ΣΤΗΝ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥ ΑΡΤΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Κεφάλαιο Πρώτο
ΤΟ ΑΛΜΑ ΕΝΟΣ ΝΕΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ

1. Ούτε μηχανή ούτε ζώο. 2. 'Η προοδευτική πορεία. 3. 'Ιδιαίτερα βοθητικά γνωρίσματα. 4. 'Η ιστορία της ανθρωπίνης προσωπικότητος. 5. 'Η ανθρωπίνη δραστηριότης.

Κεφάλαιο Δεύτερο
ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ — ΕΡΕΘΙΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΟΔΟ

1. 'Η συνάντηση με τὸ χρόνο. 2. 'Η συνάντηση με τὸν ἄλλο. 3. 'Η γέτης. 4. Θετική καὶ ἀρνητική στάση.

Κεφάλαιο Τρίτο
ΚΑΘΟΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

1. Καθολικότης, αἰτιότης, προσανατολισμός. 2. Τελικές φάσεις πνευματικῆς καρποφορίας.

Μέρος Δεύτερο
Η ΠΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΡΤΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΟΙ ΑΞΙΕΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Κεφάλαιο Πρώτο
Η ΑΡΧΙΚΗ ΤΕΤΡΑΛΟΓΙΑ

1. 'Ελευθερία. 2. Δικαιοσύνη. 3. Σωφροσύνη. 4. 'Ανδρεία.

Κεφάλαιο Δεύτερο
ΟΤΑΝ ΖΗ Ο ΑΡΤΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

1. Εἰρήνη. 2. Χαρά. 3. 'Αλήθεια ὡς τὴν 'Αγάπη. 4. Πρὸς τὴν Πηγὴ: τὸ "Άγιον.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ Βιβλιοπωλεῖα. Κεντρικὴ διάθεσις:
Γραφεῖα περιοδικῶ «'Ακτῖνες», Καρύτση 14, 'Αθῆναι 124
Τηλ. 3235023
